

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Δ' ★ ΤΕΥΧΟΣ 44 ★ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1981 ★ ΚΙΣΛΕΒ 5742

וּלְלַמְדָם סֵפֶר וּלְשׁוֹן

«Καὶ νά διδάσκη αὐτούς τὰ γράμματα καὶ τὴν γλῶσσαν...». (Δαν. 1:4).

ΓΙΑ ΤΟ ΝΕΟ ΧΡΟΝΟ

ΣΕ ΜΗΝΥΜΑ του, μέ τήν εύκαιρία ἐθνικῆς ἐπετείου, ὁ Μητροπολίτης Κισσάμου καί Σελίνου τῆς Κρήτης κ. Εἰρηναῖος εἶπε, μεταξύ ἄλλων, τά ἑξῆς: «Ἰδιαίτερα γιά τό μεσογειακό χῶρο καί τή Μέση Ἀνατολή καλοῦμε τίς τρεῖς μεγάλες θρησκείες, πού γεννήθηκαν στό χῶρο αὐτόν, Ἰουδαϊσμό, Χριστιανισμό καί Μουσουλμανισμό, πού ἔχουν καί οἱ τρεῖς μήνυμα καί καθημερινό χαιρετισμό τους τήν εἰρήνη, νά ἔλθουν σέ διάλογο καί νά ἀνασύρουν ἀπό τά βάθη τῶν θρησκευτικῶν τους παραδόσεων μιά ἠθική λύση γιά τό ἡφαιστειακό πρόβλημα τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Ὁ πόλεμος δέν εἶναι λύση τῶν παγκοσμίων προβλημάτων, οἱ νεκροί τῆς Ἀλβανίας καί τά ἐξήντα ἑκατομμύρια τῶν θυμάτων τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου ζητοῦν τή δικαίωσιν.

Τά παιδιά καί τά ἐγγόνια μας, ἡ αὐριανή ἀνθρωπότητα, πρέπει νά ζήσουν μέ εἰρήνη».

ΤΑ ΠΑΡΑΠΑΝΩ λόγια τοῦ Χριστιανοῦ ἱεράρχη, ὁ ὁποῖος ἔχει ὑπηρετήσει στόν ἐλλαδικό καί στόν εὐρωπαϊκό χῶρο, εἶναι καθοδηγητικά γιά μιά νέα πορεία — ἀποστολή τῶν τριῶν Μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν. Ἐξω ἀπό πρόσκαιρες σκοπιμότητες, ἀπό πολιτικά συμφέροντα καί παγκόσμιους ἀνταγωνισμούς, καθορίζουν νέους στόχους, τοποθετοῦν νέα ὁρόσημα, δίνουν μιά ἄλλη — τή σωστή — διάσταση στό πανανθρώπινο αἶτημα τῆς Εἰρήνης.

ΞΕΡΟΥΜΕ ὅτι ἐμεῖς, οἱ ἀπλοί ἄνθρωποι, εἴμαστε ἀδύναμοι νά ἐπιβάλουμε παρόμοιες ἀπόψεις. Ξέρουμε ὅμως ὅτι ὁ καθένας στόν κύκλο του, ὁ καθένας μέ τά μέσα πού διαθέτει καί μέ τή δύναμη τῆς προσωπικῆς του φωνῆς, μπορεῖ νά ἀρχίσει νά τίς προβάλλει. Κι ὄχι μόνο νά τίς προβάλλει ἀλλά καί νά τίς ἐπιδιώκει. Καμιά φορά μέ λιθαράκια χτίζονται κάστρα. Κι αὕτῃ τήν προσπάθεια καταβάλλουν, χρόνια τώρα, οἱ στήλες αὐτοῦ τοῦ μικροῦ περιοδικοῦ.

Σ' ΑΥΤΟ τό τέλος τοῦ 1981 τά λόγια τοῦ Μητροπολίτη Εἰρηναίου εἶναι ὄχι μόνον παραινετικά ἀλλά καί καθοδηγητικά γιά τά χρόνια πού ἔρχονται...

Ἀντισημιτισμός, Ἀντισιωνισμός καί Παγανισμός

Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ἀπὸ τὴν ἀποτρόπαια ἐνέργεια κατὰ τῆς συναγωγῆς τῆς ὁδοῦ Κοπερνίκ (στό Παρίσι) πολλοὶ φίλοι κατηγόρησαν ἀμέσως τὴ Νέα Δεξιὰ καὶ τοὺς νεο - Ναζί. Ἰσως νὰ βιάστηκαν. Ὅλα τὰ στοιχεῖα ποὺ συγκεντρώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀστυνομία στρέφονται πρὸς τὴν κατεύθυνση τῆς Λιβύης καὶ τῆς παλαιστινιακῆς τρομοκρατίας. Αὐτό, ὅμως, γιὰ τὸ ὁποῖο εἴμαστε βέβαιοι εἶναι ὅτι ἀντιμετωπίζουμε μίᾶ σειρά συμπτῶσεων ποὺ συγκλίνουν γιὰ τοὺς ἐχθρικούς στόχους τοὺς ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ. Ὁ χριστιανικός ἀντισημιτισμός δημιούργησε ἕνα εὐνοϊκὸ κλίμα γιὰ τὸν παγανιστικὸ ἀντισημιτισμὸ τοῦ Χιτλερικοῦ Ἑθνικοσοσιαλισμοῦ, ἀκόμη κι ἂν ὁ τελευταῖος χρησιμοποίησε μεθόδους ποὺ ἀποδοκιμάστηκαν ἀπὸ τὸν πρῶτο. Ἀκόμη, τὴν ἐποχὴ τῆς ὑποθέσεως Ντρέϋφους, δὲν ὑπῆρξε τόσο ἀποτρόπαιη ἐνέργεια κατὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν ὅμοια μὲ ἐκείνη τῆς ὁδοῦ Κοπερνίκ. Κανένας Χριστιανός, ὅσο ἐνθερμος μελετητὴς τοῦ Drumont κι ἂν εἶναι, δὲν θὰ μπορούσε νὰ προβλέψει κι ἀκόμη περισσότερο νὰ ἐπιδοκιμάσει τὶς ὁμότητες τῆς Kristallnacht ἢ τὴ φρίκη τῆς «τελικῆς λύσης».

Ἐχει σημασία, ἐπομένως, νὰ ἀποφύγουμε τὴ σύγχυση ἀνάμεσα στίς ἐκδηλώσεις καὶ τὰ ἐλατήρια τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, ὅσο κι ἂν τὰ ἀποδοκιμάζουμε ἀμφότερα. Γιὰ νὰ τὰ κατανοήσουμε ἐπιβάλλεται νὰ μάθουμε νὰ διακρίνουμε τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, ὥστε νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν κατάλληλη θεραπεία γιὰ τὸ καθένα. Ὁ ἀντισιωνισμός τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου καὶ τῆς φιλο - παλαιστινιακῆς Ἀριστερᾶς στὴν Γαλλία ἀναπτύσσεται μὲ διαφορετικὰ κριτήρια ἀπ' ἐκεῖνο τῆς Νέας Δεξιᾶς καὶ τοῦ νεο - ναζιστικοῦ ἀντισημιτισμοῦ. Πλὴν, ὅμως, καὶ οἱ δύο τείνουν νὰ συνδυάσουν τὶς δραστηριότητές τους ἐναντίον τοῦ Ἰσραήλ καὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς κοινότητος. Ἐχει σημασία, συνεπῶς, νὰ ἀγρυπνοῦμε καὶ νὰ σταθοῦμε ἀποφασιστικά μπροστὰ σέ ἀμφότερες τὶς ἐκδηλώσεις, ἰδιαίτερα λόγω τῆς τάσης τους νὰ ἐνώνονται στὸ μῖσος κατὰ τῶν Ἑβραίων. Διότι τίποτε δὲν εἶναι περισσότερο ἐπικίνδυνον καὶ περισσότερο εὐτελές ἀπὸ μίᾶ συμμαχία μίσους καὶ διωγμοῦ ἐναντίον ἐνὸς κοινοῦ ἀποδιοπομπαίου τράγου.

Ἀναφορικά μὲ τὸ πόσο πολὺ ὁ ἀντισημιτισμός καλύπτεται κάτω ἀπὸ τὸ μανδύα τοῦ ἀντισιωνισμοῦ, ἀ-

ξίζει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι παρ' ὅλον ὅτι ὁ τελευταῖος ἀρνεῖται τὴν ἀντισημιτικὴ φύση του, υιοθετεῖ καὶ διαδίδει τὰ αὐτὰ ἐπιχειρήματα. Οἱ ἀραβικὲς χώρες, ἰδιαίτερα, ἐπαναλαμβάνουν τὶς κλασικὲς συκοφαντίες τῶν περιβόητων «Πρωτοκόλλων τῶν Σοφῶν τῆς Σιών», ὅπως ἔκανε καὶ ἡ τσαρική ἀστυνομία, ποὺ τὰ πλαστογράφησε, ὅπως ἔκανε ὁ Χίτλερ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο διαδόθηκαν εὐρύτερα καὶ ὅπως κάνει σήμερα ἡ Σοβιετικὴ Ἑνωση, ἡ ὁποία ἐπαναλαμβάνει τὴν τσαρική πολιτική. Σήμερα, ὅπως καὶ τότε, δημιουργεῖται θέμα ἀπὸ τὸ μῦθο περὶ κάποιος δῆθεν Ἰσραηλιτικῆς συνωμοσίας γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου.

Ὁ Σιωνισμός δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο ἀπὸ τὴ διεκδίκηση τοῦ δικαιώματος τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ νὰ ἐγκατασταθεῖ στὴ γῆ τῶν προγόνων του. Ἡ ἱστορία αὐτῆς ξεκινáει ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ καὶ συνεχίζεται μὲσω τοῦ Μωϋσῆ, τοῦ Δαυΐδ, τοῦ Σολομώντα καὶ τῶν Χασμοναίων. Τὸ δικαίωμα τῶν Ἰσραηλιτῶν νὰ ζήσουν ἐλεύθερα καὶ ἀνεξάρτητα στὴ γῆ τῶν πατέρων τους εἶναι κατὰ πολλοὺς αἰῶνες ἀρχαιότερο ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἄλλων λαῶν, ποὺ φαίνεται νὰ διεκδικοῦν ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ δικαίωμα, τὸ ὁποῖον ἀρνοῦνται στὸ Ἰσραήλ. [Γιὰ μίᾶ ἐκτενέστερη ἀνάλυση τοῦ θέματος αὐτοῦ παραπέμπω τὸν ἀναγνώστη στὸ βιβλίο μου: «Un crétier face á Israël», (Laffont, 1975) καὶ στὸ βιβλίο τοῦ Pau Giniewski, «Le Sionisme d' Abraham á Dayan», (Librarie Encyclopédigue, Bruxelles, 1969)].

Πολύ συνοπτικά θὰ ὑπενθυμίσω ὅτι ἐπὶ τρεῖς χιλιάδες χρόνια ὁ χῶρος στὸν ὁποῖο ἀποδόθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους ἡ ὀνομασία Παλαιστίνη, ὑπῆρξε ἀνεκαθεν ὁ οἶκος τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἐγκαταστάθηκαν ἐκεῖ σέ μεγάλους ἀριθμούς, ἰδιαίτερα στὴν Ἰερουσαλὴμ, ὅπου, πολὺ πρὶν τὴ Διακήρυξη Μπάλφουρ, ὁ ἑβραϊκὸς πληθυσμὸς ἦταν μεγαλύτερος ἀπὸ τὸ συνολικὸ πληθυσμὸ τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Μουσουλμάνων. Ἰδιαίτερα, ἐπίσης, ἡ περίπτωση τῆς Τιβεριάδας καὶ τῆς Σαφὲδ, οἱ ὁποῖες μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Ναοῦ καὶ τὴν ἐκδίωξη τοῦ Σανεδρίου (Sanhedrin), ἀναδείχθηκαν σέ κέντρα τοῦ ἰουδαϊκοῦ πνεύματος, ποὺ διέδωσαν σέ ὅλη τὴ Διασπορὰ τὴ σκέψη καὶ τὴ μάθηση. Ἡ Τιβεριάδα γνῶρισε τὴν ἀνάπτυξη τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ Ταλμούδ καὶ τὸ κανονικὸ κείμενο τῶν Μασορετῶν (Massoretes). Στὴν πόλη Σαφὲδ, ἐξ ἄλλου, στὴ γῆ τῶν πατέρων του, ἐπέστρεψε τὸν 16ο αἰῶνα ἀπὸ τὴν Ἰσπανία, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι, ὁ Ἰωσήφ Κάρο καὶ συνέταξε τὸ Σουλάχαν Ἀρούχ, τὸ ἐγχειρίδιο συμπεριφορᾶς, ποὺ υιοθετήθηκε ἀπὸ τὶς Ἰσραηλιτικὲς κοινότητες σέ ὅλη τὴ Διασπορὰ.

Ὅσο ἀναμφισβήτητο εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς συνεχοῦς παρουσίας τῶν Ἑβραίων στὴν Παλαιστίνη, ἄλλο τόσο βέβαιο εἶναι ὅτι ἐκεῖνοι τῆς Διασπορᾶς ποτὲ δὲν ἀποκήρυξαν τὴν πρόθεσή τους νὰ ἐπιστρέψουν στὴ χώρα, ποὺ πάντοτε θεώρησαν ὡς πατρίδα τους. Πολὺ πρὶν τὴ Διακήρυξη Μπάλφουρ, πολὺ πρὶν τὸν Ἐρσελ, σέ ὅλους τοὺς αἰῶνες, σάν ὄτομα ἢ ὑπὸ τὴ μορφὴ πολυάριθμων ὁμάδων, οἱ Ἑβραῖοι ἐπέστρεφαν γιὰ νὰ ζήσουν στὴν Ἰουδαία, τὴ Σαμάρεια καὶ τὴ Γαλιλαία, τὴ γενέτειρα τοῦ ἔθνους τους. Διότι ἀπὸ κοινοῦ μὲ τοὺς προφῆτες τους, ποτὲ δὲν ἔπαψαν νὰ θεωροῦν τὸν ἑαυτὸ τους σάν ἕνα λαὸ ποὺ συνδέεται

μέ τη γῇ πού κληρονόμησαν ἀπό τόν Ἀβραάμ, τόν Ἰσαάκ καί τόν Ἰακώβ. Ἡ δέ πρωτεύουσα τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ, ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Δαυΐδ, χίλια χρόνια πρό τοῦ Ἰησοῦ, ὑπῆρξε πάντοτε ἡ Ἱερουσαλήμ. Καί σήμερα, ὅπως καί στοῦ παρελθόν, κάθε χρόνο κατά τήν περίοδο τοῦ Πέσαχ ἀνανεώνουν τόν ἴδιο ὄρκο: «Τοῦ χρόνου στήν Ἱερουσαλήμ». Ποτέ δέν ἔπαψαν νά τόν ἐπαναλαμβάνουν καί ὄχι λίγες φορές, ὄντως, ἐπέστρεψαν σ' αὐτή.

Βάση ποίου δικαίωματος, συνεπῶς, τά Ἑνωμένα Ἔθνη ἀρνοῦνται στοῦ Ἰσραήλ, ὅ,τι ἔχει παραχωρηθεῖ στήν Πολωνία, τήν Τσεχοσλοβακία, τή Γιουγκοσλαβία καί τήν Ἑλλάδα — τό δικαίωμα, δηλαδή, τῶν λαῶν γιά αὐτοδιάθεση μετά μακρές περιόδους ὑποταγῆς; Ἐφόσον ὁ ἀντισιωνισμός ἀρνεῖται στόν ἐβραϊκό λαό τά δικαιώματα ἐκεῖνα πού παραχωρεῖ στούς ἄλλους, ἀποτελεῖ μία καλυμμένη μορφή ἀντισιωνισμοῦ, ὁ ὁποῖος τούς ἀρνεῖται τό δικαίωμα νά διαφέρουν ἀπό τούς ἄλλους.

Πλὴν, ὅμως, παραμένει τό γεγονός ὅτι ὁ νεο - ναζισμός καί ὁ νεο - παγανισμός τῆς Νέας Δεξιᾶς καί τῆς G.R.E.C.E. («Groupe ment de Recherche et d' Etudes pour la Civilisation Européenne») διεξάγουν μία διαφορετική ἐκστρατεία κατά τοῦ Ἰσραήλ καί τοῦ ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Τήν ἐκστρατεία τοῦ ρατσισμοῦ: μιᾶς κουλτούρας καί μιᾶς ἠθικῆς πού ἀρνεῖται τήν οἰανδήποτε ὀφειλή ἀπέναντι στή θρησκεία καί τόν πολιτισμό τῶν Ἑβραίων. Μετά τόν Gobineau, τόν H.S.Chamberlain καί τόν Rosenberg καί μετά τίς τερατώδεις θεωρίες πού ἐφαρμόσθηκαν ἀπό τούς ναζί τοῦ Χίτλερ, ὑπάρχουν σήμερα Εὐρωπαῖοι καί Γάλλοι πού ἔχουν ἀναστήσει καί καλλιεργοῦν ἐκ νέου τῷ μύθο τῆς Ἀρειας φυλῆς καί ἐνός πολιτισμοῦ πού εἶναι τελείως δυτικός καί ὁ ὁποῖος θά πρέπει νά διαφυλαχτεῖ ἀπό τά μιάσματα τῆς Ἀνατολῆς.

Τούτη ἡ ἀντίληψη εἶναι ἐχθρική ὄχι μόνον ἀπέναντι τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ἀλλά ἐπίσης ἀπέναντι τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἐξυμνοῦνται οἱ ἀρετές τοῦ ἐλληνικοῦ ἡ τευτονικοῦ παγανισμοῦ σέ βάρος ἐκεῖνων πού διαδίδονται στήν Παλαιά Διαθήκη καί ἀπό τούς Ἀπόστολους. Ἡ Θεωρία αὕτη υἱοθετεῖ τίς θέσεις πού ἀνέπτυξε ὁ Charles Maurras στοῦ «Anthine» (1907), καί στοῦ «Le Chemin de Paradis» (1895), περί ἐνός ἐλληνο - ρωμαϊκοῦ παγανιστικοῦ πολιτισμοῦ, πού ὑποβαθμίστηκε ἀπό ἕναν Ἑβραῖο Χριστό. Ὁ σεβασμός πού χαίρεται νά ἐπιδεικνύει ἀπέναντι στήν Καθολική Ἐκκλησία ἀπορρέει ἀπό τό γεγονός ὅτι αὕτη εἶναι ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἡ ὁποία, ἐφόσον διατηρεῖ τή ρωμαϊκή τάξη, μᾶς διασφαλίζει ἀπό τό ἐπαναστατικό δηλητήριο τοῦ Magnificat. Ἡ κληρονομιά τῆς παγανιστικῆς Ρώμης ἀποκρούει τό μήνυμα τῶν προφητῶν τοῦ Ἰσραήλ. Αὕτη ἡ κληρονομιά μᾶς διαφυλάσσει ἀπό τοῦ νά «καλπάσουμε πρὸς τήν Ἱερουσαλήμ».

Αὐτό, ἀκριβῶς, εἶναι τό μήνυμα πού μᾶς ἔρχεται σήμερα ἀπό τούς διανοούμενους τῆς G.R.E.C.E. Μᾶς συνιστοῦν τίς ἀρετές τοῦ προγονικοῦ μας παγανισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ρωμαίων, τῶν Κελτῶν καί τῶν Τευτόνων. Δέν ἔχουν καθόλου χρόνο γιά νά ἀφιερώσῃν στούς εἰκοσι αἰῶνες τοῦ Χριστιανισμοῦ,

ὁ ὁποῖος, σύμφωνα μέ τά λόγια τοῦ Charles de Gaulle, «ἐπλάσε τή Γαλλία». Ἡ ἰδέα του γιά τή Γαλλία εἶναι ἐκεῖνη μιᾶς ριζοσπαστικῆς χριστιανικῆς χώρας. Ἀναμφισβήτητα ἡ πηγή τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων εἶναι ἰουδαϊκο - χριστιανική. Ἡ σύζυγος τοῦ René Cassin, τοῦ μεγάλου ἀγωνιστῆ γιά τά ἀνθρώπινα δικαιώματα, μποροῦσε δικαιολογημένα νά πεῖ γι' αὐτόν ὅτι ὑπῆρξε «πράγματι ἀπό τή φυλὴ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Ἀμφότερο ἦταν, ὄντως, παιδιά Ἑβραίων μητέρων, πού ἀκολούθησαν μέ τήν ἴδια ἔνταση τήν ἐντολή τῆς Τορά: «ἀλλά θέλεις ἀγαπᾶ τόν πλησίον σου ὡς σεαυτόν», ὅπως ἐπίσης: «καί θέλεις ἀγαπᾶ τόν ξένον ὡς σεαυτόν», (Λευϊτ. 19:18,34 καί Ματθ. 5:43,22,39).

Ὁ ἀρχαῖος παγανισμός ἀπό τή σκοπιά του διακήρυσσε ὅτι ἡ φύση προϋποθέτει τή δουλεία γιά ὀρισμένους ἀνθρώπους: «sunt natura servi». Εἶχε τή δική του θεωρία περί τῆς ἀνώτερης φυλῆς, μιᾶς φυλῆς ἀγνῶν ἀρείων, πού ἦταν πεπρωμένο νά κυβερνήσει πάνω σέ ἄλλους λαούς. Τό βασικό σφάλμα τοῦ ρατσισμοῦ, ὅπως καί ὑπὸ τῆ νεο - ναζιστικῆς καί νεο - παγανιστικῆς μορφῆς του, εἶναι ὅτι ταυτίζει τήν πολιτιστική κληρονομιά ἐνός λαοῦ μέ τή γενετική κληρονομιά τῶν ἀτόμων, ἀγνοώντας τό γεγονός ὅτι τά ἀνατομικά χαρακτηριστικά τῶν Γάλλων εἶναι ἄκρως ποικιλόμορφα: ὀρισμένοι εἶναι σωματώδεις καί βραχυκέφαλοι, ἄλλοι ψηλοὶ καί δολιχοκέφαλοι. Οἱ ἄνδρες τοῦ ἵππικοῦ καί τοῦ πεζικοῦ στρατολογοῦνται ἐξίσου ἀπὸ ἀμφότερες τίς ομάδες, τά μέλη τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζονται ὡς ἐξίσου καλοὶ στρατιῶτες καί καλοὶ Γάλλοι. Οἱ ἴδιες ομάδες αἵματος, τά ἴδια γενετικά χαρακτηριστικά συναντῶνται μεταξύ ἀνθρώπων στήν Ἀφρική, τήν Ἀσία καί τήν Εὐρώπη. Ἡ κουλτούρα, ὁ πολιτισμός καί ὁ χαρακτήρας τῶν ἀτόμων καθορίζονται ἀπὸ παράγοντες ξέχωρους ἀπὸ τά χρωματώματα, πού λαβαίνουμε ἀπὸ τούς προγόνους μας. Τό περιβάλλον, τόσο τὸ γεωγραφικὸ ὅσο καί τὸ πολιτιστικό, καί πάνω ἀπ' ὅλα ἡ παιδεία, ἀσκοῦν τήν ἐντονότερη ἐπίδραση. Τά ἐπιχειρήματα τοῦ ρατσισμοῦ ἀντικρούονται τόσο ἀπὸ τούς νόμους τῆς βιολογίας ὅσο καί ἀπὸ τίς ἀνθρωπιστικές ἐπιστῆμες.

Σέ ὅ,τι ἀφορᾶ τίς ἀξίες τοῦ παγανισμοῦ, τίς ὁποῖες βλέπουμε νά ἐξυπηρετοῦνται σήμερα ἀπὸ ὀρισμένους κύκλους, σέ ἀντιδιαστολή πρὸς τόν ἰουδαϊκο - χριστιανικό πολιτισμό, τίς συναντᾶμε περισσότερο στή φιλολογία καί στά φανταστικά μυθιστορήματα, παρά στήν ἀντικειμενική ἱστορία. Ὁ Τάκιτος καί ὁ Πετρόνιος, ἀπὸ κοινοῦ μέ τόν Ἀπόστολο Παῦλο, περιέγραψαν τίς παγανιστικές ἀξίες καί τά ἦθη τῆς Ρώμης καί τῶν καيسάρων καί τῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ ὑποδούλωση τῶν κατακτημένων λαῶν καί ὁ ὑποβιβασμός τῶν ἀσθενεστέρων τάξεων, παρεῖχε σέ μιά μικρὴ μειοψηφία ὅλες τίς χαρές ἐνός πολυτελοῦς τρόπου ζωῆς. Ὁ Ἀπ. Παῦλος περιέγραψε μέ τόλημ τίς διαδικασίες τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς τοῦ παγανισμοῦ στήν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολή του. Ἀρνούμενοι τήν ὑπερβατικότητα καί τό μεγαλεῖο τοῦ ἐνός Θεοῦ, πού δημιούργησε τόν κόσμο, οἱ παγανιστές καί οἱ εἰδωλόλατρες «ἤλλαξαν τήν δόξαν τοῦ ἁφθάρτου Θεοῦ εἰς ὁ-

μοίωμα είκονος φθαρτοῦ ἀνθρώπου καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν. Διὰ τοῦτο καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἐπιθυμιῶν τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, ὥστε νὰ ἀτιμάζωνται τὰ σώματα αὐτῶν μεταξὺ αὐτῶν. Οἵτινες μετέλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ ἐσεβάστησαν καὶ ἐλάτρευσαν τὴν κτίσιν μᾶλλον παρά τὸν κτίσαντα, ὁστις εἶναι εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας», (Ρωμ. 1:23 - 25).

Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πού τὸ ἄτομο χάσει τὸ ὄραμα τοῦ Ἀπόλυτου καὶ τοῦ Ἱεροῦ, πού συνεπάγεται τὴν ἀποδοχὴ ἑνὸς ὑπερβατικοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει καμιὰ ἠθικὴ πού δὲν θὰ εἶναι ἐλαστικὴ καὶ σχετικὴ. Ἡ αὐτοχειραφέτηση καὶ ἡ σεξουαλικὴ διαστροφή, ὁ ἀλκοολισμὸς καὶ τὰ χάπια, ἕνας σκληρὸς καὶ ἄκαρδος ἐγωϊσμὸς, καθιστοῦν αὐτομάτως τὴν ἱκανοποίησιν τῆς κάθε ἐνστικτώδους ὁρμῆς, τὴ μόνη καθοδηγήτρια ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς. Ἡ ἀκολασία τοῦ οἴκου ἀνοχῆς δὲν ἀρκεῖ· θὰ πρέπει νὰ ὑπάρξει, ἐπιπλέον, κάποια διέξοδος γιὰ τὶς σαδιστικὲς ἱκανοποιήσεις τῶν αἰμοχαρῶν παιχνιδιῶν τοῦ τσίρκου, ὅπου οἱ ταυρομάχοι μάχονταν μέχρι θανάτου καὶ τὰ ἄγρια θηρία κατασπάρασαν τὶς σάρκες τῶν ἀνθρώπων. Σήμερα, ὁ κινηματογράφος μᾶς παρέχει τὶς ἴδιες συγκινήσεις. Χωρὶς τὴν ὑπαρξή, βέβαια, πραγματικῶν θανάτων, ἀλλὰ ξυπνᾷ στοὺς ἀνθρώπους τὰ ἴδια ἐνστικτα βίαις καὶ σκληρότητας, ὅπως ὑλοποιήθηκε μπροστὰ στὰ μάτια μας ἀπὸ τὸ ρατσισμὸ τὸςων καὶ τὸςων φανατικῶν Ἑσ Ἑς. Γιὰ νὰ εἴμαστε ἀντικειμενικοί, οἱ προπαγανδιστὲς τοῦ νεο - παγανισμοῦ δὲν θὰ ἐπιθυμοῦσαν νὰ συμβεῖ αὐτό, ἀλλὰ ἀνοίγουν τὶς πύλες στὸν κατακλυσμὸ τῶν παθῶν, πού ἐνυπάρχουν στὸ κτηνῶδες τῆς ἀνθρωπίνης καρδιάς.

Ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ φαινομένου, καὶ τότε καὶ τώρα, ἀντιτίθεται ἡ ἠθικὴ τοῦ Ἰουδαίου - Χριστιανισμοῦ, πού βασίζεται στὸ σεβασμὸ τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο σῶμα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ ναὸς Του. Μέσω αὐτῆς, διαφυλάσσεται ἐκεῖνο τὸ συναίσθημα τοῦ ἀπόλυτου καὶ τοῦ Ἱεροῦ, χωρὶς τὸ ὁποῖο τὰ πάντα εἶναι ἐπιτρεπτά, ἐφόσον ἱκανοποιοῦν τὸν ἐγωϊσμὸ καὶ τὶς ἐπιθυμίες μας, ἐπιθυμίες τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῆς σάρκας, τὴν ἀλαζονεία μιᾶς ζωῆς, πού ζεῖ ἀποκλειστικά γιὰ τὸν ἑαυτὸ της, χωρὶς κανένα σεβασμὸ γιὰ τοὺς ἄλλους. Μέσω αὐτῆς μπορούμε νὰ ἀντιληφθοῦμε τὸ ἐπείγον ἀλλὰ καὶ ὠραῖο καθῆκον πού ἐπιφυλάσσεται στὴν Ἰουδαϊκὴ - χριστιανικὴ συναδελφότητα, μέσα σ' ἕναν κόσμον πού σπαράσσεται ἀπὸ τοὺς παντοειδεῖς πειρασμούς καὶ τὰ κακά πού ἐπέφερε ὁ ἀθεϊστικὸς ὕλισμὸς καὶ ὁ νεο - παγανισμὸς, μέ τὶς ἀλαζονικὲς διεκδικήσεις του γιὰ τὴ φυλὴ καὶ τὸ αἷμα. Κληρονόμοι τοῦ ἀγνοῦ καὶ αὐστηροῦ μονοθεϊσμοῦ τοῦ Μωϋσῆ καὶ τοῦ Ἰσραὴλ, ὅπου βασίζεται ἡ ἀποστολὴ τοῦ Ἰησοῦ, ἀμφότεροι, Ἰσραηλίτες καὶ Χριστιανοί, πρέπει νὰ ἐργασθοῦν μέ πνεῦμα φιλίας γιὰ τὴν υπεράσπισή του καὶ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἐπιροῆς του.

Ἡ συγγραφέας εἶναι Γάλλος, Χριστιανὸς Ἱερωμένος. Τὸ ἄρθρον ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸ μηνιαῖο περιοδικὸ «*Lens*», ὄργανο τοῦ Γαλλο - Εβραϊκοῦ Συνδέσμου Φιλίας «*AMITIÉ judeo - chrétienne de France*», φύλλο Μαΐου 1981.

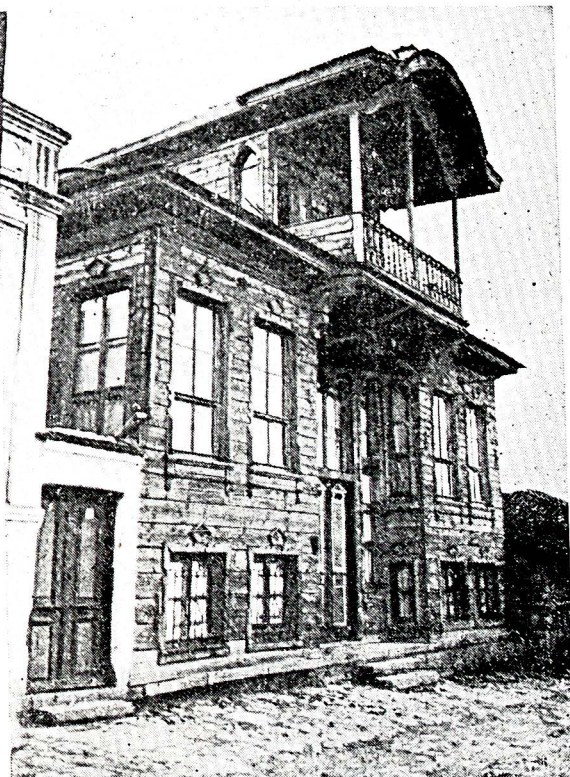
Ἀρχιμανδρίτου ΝΙΚ. ΒΑΦΕΙΔΗ

Ἡ ἸΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

Διὰ τοὺς παλαιότερους Ἰσραηλίτας τοῦ Διδυμοτείχου καὶ τὴν Κοινότητα αὐτῶν δὲν ἔχομεν εὖρει, δυστυχῶς, ἄξια λόγου ἱστορικὰ καὶ ἀρχαιολογικὰ στοιχεῖα. Ἀλλὰ μόνον ἐλαχίστας πληροφορίας καὶ ταύτας ἀκαθορίστους καὶ συγκεχυμένας. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν δυνάμεθα νὰ σχηματίσωμεν ἐσφαλὴ καὶ σαφὴ γνώσιν περὶ αὐτῶν.

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Ἡ ἑξοδος τῶν Ἑβραίων ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα τὴν Παλαιστίνην, ἐγένετο, ὡς γνωστὸν, τὸν 15ον π.Χ. αἰῶνα. Πρὸ τῆς ἐκδιώξεως αὐτῶν ἐκ τῆς Ἰουδαίας ὑπὸ τῶν Ρωμαίων, εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι σποραδικῶς εἰς πλείεστας χώρας, ἔνεκα ἐμπορι-

Ἡ ἐν Διδυμοτείχῳ οἰκία τοῦ Ἰσραηλίτου ἐμπόρου Ραφαὴλ Μπεχάρ Γιουδᾶ, ἔνθα, κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ἀλέξανδρος, ὁ Μουσταφᾶ Κεμάλ τῆς Τουρκίας, αἱ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἡγεμόνες, πρίγκηπες, ὑπουργοί, στρατιωτικοί, Ἕλληνες, Τούρκοι καὶ λοιποὶ ξένοι, ἐφιλοξενήθησαν.

κῶν, πολεμικῶν ἢ ἄλλων λόγων. Ἡδη, ἀπό τῆς ἐποχῆς τῆς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωσίας των, διεσπείροντο, ἐκτός ἄλλων μερῶν, ἀνά τὴν Περσίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ἐνθα ἐσχετίζοντο καὶ μέ τοὺς Ἕλληνας, ἐπίσης ἀνά τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἰδίως τὴν ἐμπορικωτάτην Ἀλεξανδρείαν, ὅπως καὶ πρότερον, κατὰ τοὺς Ἑλληνιστικούς χρόνους. Συνεπῶς ἡ διασπορά τῶν Ἰουδαίων εἰς διαφόρους χώρας ἤρχισε πολὺ ἐνωρίτερον τῆς ὑπὸ τοῦ Τίτου τὸ 70 μ.Χ. γενομένης καταστροφῆς. Διότι, ἀναπτυσσόμενοι καὶ πολλαπλασιαζόμενοι, ἐξήρχοντο ἐκ τῆς Ἰουδαίας καὶ ἀλλαχόθεν, ἐνθα εὕρισκοντο, καὶ μεταβαίνοντες ἐγκαθίσταντο πανταχοῦ. Μὴ ἀναμιγνυόμενοι δέ, ἔνεκα θρησκευτικῶν λόγων καὶ ἐθνικῆς συντηρητικότητος, μέ τοὺς ἐγχωρίους τῶν μερῶν, ὅπου μετέβαινον, καὶ ἐργαζόμενοι ἔζων, ἀπετέλουν ἰδίαις Κοινότησιν. Ἐκ τῶν περιοδεῶν δέ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, καθὼς ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς εἰς τὰς «Πράξεις τῶν Ἀποστόλων», ἐξάγεται ὅτι Ἰουδαῖοι καὶ Ἰουδαϊκαὶ παροικίαι καὶ συναγωγαὶ εὕρισκοντο καὶ ἐν Θράκῃ.

Μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Τίτου καταστροφὴν τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ὑπὸ αὐτοκράτορος κατὰπνιξιν τῷ 135 μ.Χ. τῆς ἐν Παλαιστίνῃ ἐκραγίσσης Ἰουδαϊκῆς στάσεως τοῦ ψευδομεσσίας Σίμωνος τοῦ Βαρκοχεβᾶ, οἱ Ἰουδαῖοι τῆς Ἰουδαίας καὶ ἐν γένει τῆς Παλαιστίνης, ἐξωντώθησαν. Οἱ δὲ διασωθέντες διεσκορπίσθησαν ἀνά τὰ πέρατα τῆς γῆς. Πολὺ ἐνωρί, λοιπόν, ὥς προείπομεν, κυρίως δὲ τὸν 2ον καὶ τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα, Ἰουδαῖοι εὕρισκοντο, ἐκτός ἄλλων μερῶν, Θράκης, Μακεδονίας κ.λ.π. καὶ ἀνά τὰ Βαλκάνια καὶ τὰς παραδουναβίους χώρας. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀδριανοῦ καὶ ἀργότερον, ἡ Ἀδριανούπολις ἦτο μία τῶν μεγαλυτέρων πόλεων ἐν Ἀνατολῇ μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐκεῖ εὕρισκετο ἡ μεγαλύτερα Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης τῶν Βαλκανίων.

Πλεῖστοι τῶν ἐπὶ Τίτου καὶ Ἀδριανοῦ διασωθέντων Ἰσραηλιτῶν εἶχον καταφύγει εἰς τὴν Ἰσπανίαν, ἐνθα διέμειναν ἐπὶ αἰῶνας, περιφρονούμενοι, μισούμενοι καὶ τυραννόμενοι διαρκῶς. Ἐκδιωκόμενοι δὲ ἐκεῖθεν διεσπείροντο ἀνά τὴν λοιπὴν Εὐρώπην καὶ ἄλλαχοῦ. Ἐκτός ἄλλων κρατῶν, καὶ ἡ Τουρκία προσέφερεν ἄσυλον εἰς διέσπορα τμήματα τοῦ ἐξ Ἰσπανίας καὶ ἄλλαχοῦ προερχομένου Ἑβραϊσμοῦ. Πολλοὶ δὲ Ἑβραῖοι κατήρχοντο εἰς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ ἄλλα ἑλληνικὰ κέντρα. Οἱ παλαιότεροι Ἰουδαῖοι τῶν ἑλληνικῶν χωρῶν διεκρίνοντο τότε ἀπὸ τοὺς νεοερχομένους. Διότι εἶχον τὰς ἰδικὰς των, παλαιὰς, συναγωγὰς, τὰς καλουμένας τῶν «Γραίων», δηλαδὴ Γραικῶν = Ἑλλήνων, ἐνῷ οἱ νεήλυδες ἴδρουν νέας, τὰς ἰδικὰς των.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΟ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟ

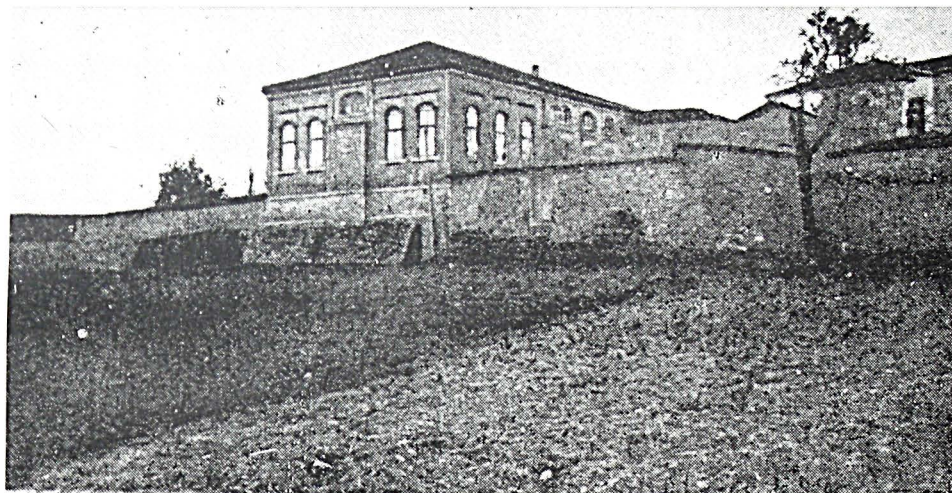
Ὡστε, πολὺ ἀρχαιότερον, εὕρισκοντο Ἰουδαῖοι εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν. Αἱ δὲ περὶ αὐτῆς Ἰουδαϊκαὶ μικραὶ Κοινότητες ὑπῆγοντο εἰς τὴν Ἀρχιρραββινεΐαν τῆς. Καὶ ἐπειδὴ τὸ εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν κείμενον Διδυμότειχον ἦτο μία τῶν ἀρχαιότερων καὶ σπουδαίων πόλεων τῆς Θράκης, πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι Ἰσραηλῖται θὰ ὑπῆρχον παλαιότερον καὶ ἐν Διδυμοτείχῳ, ἔστω καὶ ἐλάχιστοι. Τὸ «Ὀδοιπορικόν» τοῦ ἐξ Ἰσπανίας περιηγητοῦ τοῦ 12ου αἰῶνος ραββίνου Βενιαμίν Τουδέλα περιέχει διαφόρους πληροφορίες διὰ τοὺς ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει ἐγκατεστημένους Ἰουδαίους καὶ τὰς ὀργανωμένας θρησκευτικὰς Κοινότητας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ (1143 — 1180). Δὲν ἀναφέρει, ὅμως, Ἰουδαϊκὴν Κοινότητα ἐν Διδυμοτείχῳ. Τοῦτο δεικνύει ὅτι καὶ τότε, δηλαδὴ ἐπὶ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, καθὼς καὶ πρότερον ἐπὶ Ρωμαίων, θὰ ὑπῆρχον μὲν Ἰσραηλῖται, θὰ ἦσαν, ὅμως, ὥς φαίνεται, ὀλίγιστοι. Καί, ὥς ἐκ τούτου, δὲν ἠδύναντο, κατὰ τὰ ἑβραϊκὰ ἔθιμα, νὰ ἀποτελέσουν Κοινότητα καὶ νὰ

ἐχουν συναγωγὴν, ἔστω καὶ μικράν. Διότι παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις δὲν τελεῖται δημοσία προσευχὴ, ἐάν δὲν συγκεντρωθοῦν δέκα, τοῦλάχιστον, ἄνδρες, ἐξ ὧν ὁ εἰς ραββίνος. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, θὰ ἐπεσκέφθη τὸ Διδυμότειχον ἐπανειλημμένως καὶ θὰ παρέμεινεν αὐτόθι προσωρινῶς ὁ ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων ἱατρῶν τοῦ Μ. Κομνηνοῦ Ἰουδαῖος Σολομών, ὁ ἐπικαλούμενος Αἰγύπτιος. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος πολλάκις μετέβη εἰς Διδυμότειχον καὶ παρέμεινεν, ὅπως καὶ ἄλλοι αὐτοκράτορες. Ἐξάγεται δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐπιδιορθωθέντων ἢ κτισθέντων τμημάτων καὶ πύργων τῆς Μεγάλης Ἀκροπόλεως (φρούριον, καλαί, κάστρον) τῆς πόλεως Διδυμοτείχου, καθὼς ἀναφέρομεν εἰς ἰδιαίτερον κεφάλαιον τῆς «Γενικῆς Ἱστορίας» αὐτῆς, εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ὁποίας καταγινόμεθα ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν. Πάντως δὲν πρέπει νὰ διαμφισβητηθῇ ὅτι καὶ πρότερον, καὶ κατόπιν τῆς ἐποχῆς ταύτης, θὰ ἦλθον καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ ἄλλοι Ἰσραηλῖται.

Τὸ Ὄθωμανικὸν κράτος, ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, παρέσχεν εἰς τοὺς Ἑβραίους εὐρείαν αὐτοδιοίκησιν, χάρις τῆς τὴν ὁποίαν ἀνεπιχύθησαν ταχέως ἀν ἐν Τουρκίᾳ Ἰσραηλιτικαὶ Κοινότητες, αὐξάνόμεναι καὶ ἐνισχυόμεναι διὰ τῶν συνεχῶς ἀλλαχόθεν ἀπελαυνομένων ὁμοεθνῶν αὐτῶν. Τοῦτο δὲ συνέβαινε, ἐνίοτε, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ὑπόδουλον τότε καὶ ἀναξιοπαθοῦν ἑλληνικὸν ἔθνος. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἑβραῖοι καθίσταντο, οὐχὶ σπανίως, τὸ ἐπικρατοῦν στοιχεῖον ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει, Θεσσαλονίκῃ καὶ ἄλλαχοῦ. (Ἰδὲ σχετικῶς, καὶ ἰδίως διὰ τοὺς Ἑβραίους τῆς Ἀδριανουπόλεως, κατὰ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος, τὴν «Ἀφηγησιν τοῦ ταξειδίου τοῦ Δόκτορος Ἰωάννου Φραγκίσκου Generall Careri κατὰ τὸ 1693 — 1694», κατὰ μετάφρασιν ὑπὸ Α.Α.Σ., εἰς τὸ ἐτήσιον περιοδικόν τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου», «Θρακικά» τόμ. Γ' 1932, Ἀθῆναι).

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου ὕφίστατο, καθὼς μᾶς ἔλεγον, κατὰ παράδοσιν, οἱ γέροντες, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, τοῦλάχιστον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453). Οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείχου ἠύξηθησαν ἔκτοτε βαθμυδὸν καὶ ὀργανώθησαν. Τὸ νεκροταφεῖον αὐτῶν ἐκεῖτο πέραν τοῦ παραρρέοντος Ἐρυστροποτάμου (καλουμένου) ἐπὶ τουρκοκρατίας Κηζήλ Ντερέ καὶ ὄντος παραποτάμου τοῦ Ἑβρου) καὶ ὑπερῆεν τῆς λιθίνης ἐπ' αὐτοῦ ἀρχαίας τουρκικῆς γεφύρας. Εἶχε δὲ ἀρχαιότητα, ἀνερχομένην εἰς 500 ἔτη, ὥς ἔλεγον οἱ τελευταῖοι γέροντες διὰ τὴν Κοινότητά των.

Δὲν ὑπῆρχον, δυστυχῶς, ἐνεπίγραφοι ἐπιτάφιοι πλάκες ἢ ἄλλα σχετικὰ ἀντικείμενα ἐν αὐτῷ. Καί τοῦτο, διότι εἶχον ἴσως καταστραφῇ σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἐξαφανισθῇ εἴτε ἦσαν δυσανάγνωστοι εἴτε διότι εἰς παλαιότεραν ἐποχὴν δὲν ἦτο συνήθης καὶ γενικὴ ἡ χρῆσις ἐνεπιγράφων, ἀλλὰ καὶ ἀπλῶν, ἐπιταφίων πλακῶν, δι' εὐνοήτους λόγους, καθὼς μᾶς ἔλεγον. Μόνον δὲ διὰ σημείων τινῶν διέκρινον οἱ Ἰσραηλῖται τοὺς τάφους τῶν ἀποθνησκόντων οἰκείων αὐτῶν. Ἐν τούτοις εἶχεν ἀνευρεθῇ, ὥς ἔλεγον, μία ἀρκετὰ σπουδαία πλάξ. Δηλαδή, κατὰ τὸ ἔτος 1935 (!) περίπου, ἡ Ἰσραηλιτικὴ Alliance τῶν Παρισίων εἶχεν ἐρωτήσῃ τὴν Ἰσραηλιτικὴν Κοινότητα Διδυμοτείχου, ἐκτός ἄλλων, καὶ περὶ ἐνεπιγράφων ἐπιταφίων πλακῶν, πρὸς καθορισμὸν τῆς ἀρχαιότητος τοῦ νεκροταφείου τῆς, ἐπομένως καὶ τῆς Κοινότητος. Ἡμεῖς παραμείναμεν ἐν Διδυμοτείχῳ, ὑπηρετοῦντες ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη. Εὐρεθέντες δὲ τὸ 1935, δὲν ἐτύχεν νὰ μάθωμεν σχετικόν τι, εἰμὴ τὸ 1937, ὁπότε ἀναχωρήσαμεν ἐκεῖθεν. Μήπως ἐσφαλμένως εἰχομεν ἀκούσει καὶ σημειώσῃ τὸ ἔτος 1935, ἀντὶ ἄλλου πολὺ προηγουμένου; Δὲν εἴμεθα ἤδη εἰς θέσιν νὰ τὸ ἐλέγξωμεν. Ἡ μήπως εἶχε τηρηθῇ τὸ πρᾶγμα μυστικόν; Καί τοῦτο μᾶς εἶναι ἀ-

Τό κτίριον τῆς Συναγωγῆς τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Διδυμοτείχου, ὅπως ἦταν πρὸ τοῦ β' παγκοσμίου πολέμου.

γνωστον. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατόπιν τῆς ἐρωτήσεως τῆς Alliance, οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείχου ἐρευνήσαντες, ὡς λέγουν, εἶχον ἀνεύρει μίαν παλαιάν ἐνεπίγραφον ἐπιτάφιον πλάκα. Ἡ χρονολογία τῆς ἀνήρχετο μέχρι τοῦ ἔτους 1456 (!), ὡς ἔλεγεν εἰς ἡμᾶς ὁ γέρων Ναοὺμ Μωῦς τοῦ Μαΐρ, ὑπηρετῶν ὡς κλητὴρ τῆς Κοινότητος ἀπὸ τοῦ 1883 μέχρι τῶν τελευταίων ἐτῶν. Ἐάν τὰ λεγόμενα τοῦ Ναοὺμ ἦσαν ἀληθῆ, φθάνομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι, καθὼς εἴπομεν καὶ ἀνωτέρω, ὑπῆρχεν ἐν Διδυμοτείχῳ ὠργανωμένη Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης καὶ πρὸ τῆς ἀλώσεως ἀκόμη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἡ πλᾶξ ἐκείνη δὲν ὑφίσταται πλέον εἴτε διότι εἶχε καταχωσθῇ (!) εἴτε διότι, παραληφθεῖσα τότε, εἶχεν ἴσως ἀποσταλῇ (!) ἀλλαχοῦ.

Οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτείχου ἦσαν διαφόρου προελεύσεως παλαιόθεν καὶ κατόπιν, καὶ ἰδίως τῆς μερίδος «Ἀσκεναζεῖμ» ἐκ τῶν διαμενόντων ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ, Γερμανίᾳ καὶ κυρίως τῇ Πολωνίᾳ, κατὰ πληροφορίας τῶν Ἰσραηλιτῶν Διδυμοτείχου. Τοῦτο ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ ἐπωνύμου μερικῶν οἰκογενειῶν. Ἐνῶ τὸ ἐπώνυμον «Ἀλκαμπές», τὸ ὁποῖον, ἐπίσης, ὑπῆρχεν ἐν Διδυμοτείχῳ προήρχετο ἐκ τῶν ἐξ Ἰσπανίας καὶ Πορτογαλίας προερχομένων, δηλαδὴ τῆς μερίδος «Σεφαραδεῖμ». Ὁ διχασμὸς καὶ ἡ διάκρισις τῶν Ἑβραίων εἰς Σεφαραδεῖμ καὶ Ἀσκεναζεῖμ ἤρχισε μετὰ τὴν ἐξ Ἰσπανίας ἐκδίωξιν αὐτῶν καὶ τὴν διὰ μέσου τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν διέλευσιν καὶ παραμονὴν των τὸν 17ον αἰῶνα.

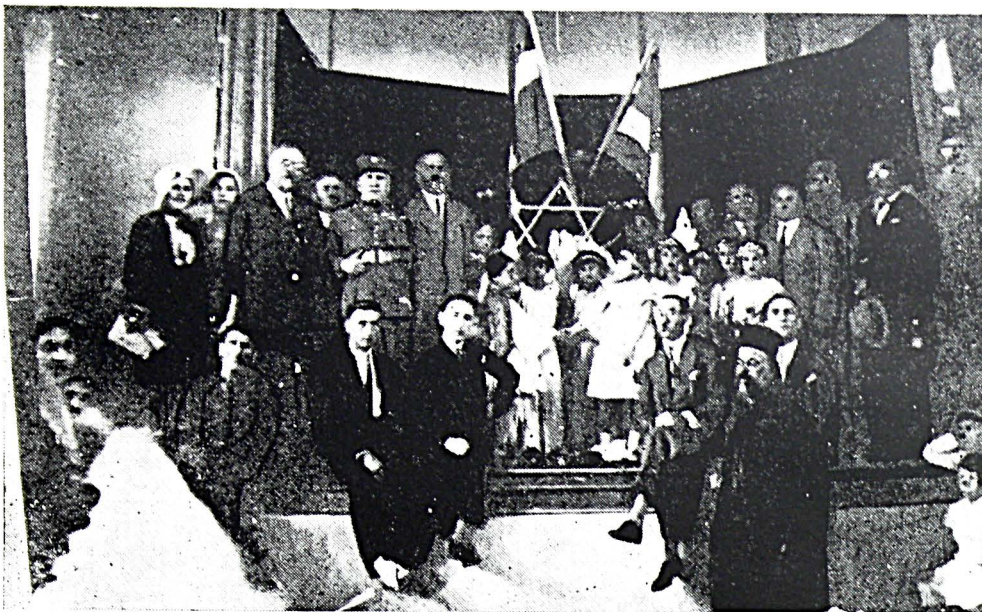
Περὶ κτιρίου παλαιᾶς **συναγωγῆς** ἐν Διδυμοτείχῳ ἔχομεν τὰς ἐξῆς πληροφορίας. Εἰς τὸ γήπεδον τοῦ κατόπιν κτισθέντος μεγάλου καὶ μεγαλοπρεποῦς κτιρίου τῆς τουρκικῆς σχολῆς, ὅπερ ἐχρησίμευεν ἐπὶ ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ὡς γραφεῖα, στρατῶν καὶ ἀποθήκη τοῦ συνοριακοῦ τομῆως προκαλύψεως Ἐβρου καὶ ἐκάθ' ὅσον τὸ 1933, εὐρίσκοντο πρότερον διάφορα παλαιὰ μικρὰ καὶ μεγάλα οἰκήματα. Ἐκεῖ, λοιπόν, μικρὸν τι κτίριον, ἀποτελούμενον ἐξ ἐνὸς δωματίου, ἐχρησιμοποιεῖτο, πρὸ τοῦ ἔτους 1862, ὅπως μᾶς ἔλεγεν ὁ γέρων Ἀριστείδης Δελόγκας, ὡς μικρὰ συναγωγὴ διὰ μικρὸν ἀριθμὸν Ἰσραηλιτῶν. Ἀργότερον εἶχον μείνει δύο μόνον Ἰσραηλιτικαὶ οἰκογένειαι, εἰς μικρὰ καὶ χαμηλὰ κτίρια, ὅπως καὶ ἡ συναγωγὴ. Τὰ κτίρια ταῦτα καὶ ἡ

συναγωγὴ ἦσαν ἔναντι ἀκριβῶς τῆς κατόπιν, εἰς τὴν ἄλλην πλευρὰν διερχομένης ὁδοῦ, κτισθείσης οἰκίας τῆς οἰκογενείας τοῦ Ἀρμενίου Χ' Νισάν Κουγιουμτζιάν, ἔνθα ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἀλευρόμυλος. Ὁ ἀλευρόμυλος οὗτος ἦτο τοῦ ἱατροῦ (ἢ μᾶλλον φαρμακοποιοῦ) Γεωργίου Δελόγκα (ἢ Κωνσταντινίδη), πατρὸς τοῦ Ἀριστείδου Δελόγκα καὶ ἐκινεῖτο δι' ἵππου. Εἰς αὐτὸν δὲ ἤρχοντο καὶ ἤλεθον οἱ Ἰσραηλῖται σῖτον πρὸς παρασκευὴν «ἀζύμων» ἄρτων διὰ τὸ Πάσχα των.

Φαίνεται ὅτι οἱ περισσότεροι Ἰσραηλῖται κατῴκουν κατ' ἀρχὰς πρὸς τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας τῆς Παναγίας, ἀνάμικτοι μὲ Ἕλληνας, ὡς ἐνεθυμοῦντο οἱ παλαιότεροι Διδυμοτεῖται, ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν κωδίκων τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, ἔνθα ἀναφέρεται καὶ ἡ φράσις «Γιαχουδί ρούμ μαχαλασί». Ἡ συνοικία αὕτη ἐκαλεῖτο τότε καὶ ἀπλῶς «μαχαλὰς» οἱ δὲ Ἰσραηλῖται, σὺν τῷ χρόνῳ ἐξηπλώθησαν πρὸς τὴν ἀγοράν, πρὸς τὰ πέριξ ἐπίσης καὶ ὀπισθεν τοῦ ἐν τῇ κεντρικῇ πλατείᾳ τῆς πόλεως μεγάλου ἱστορικοῦ τεμενους τοῦ Σουλτάν Βαγιαζήτ.

Κατὰ τινες πληροφορίας ἡμῶν οἱ Ἰσραηλῖται Διδυμοτεῖται ἦσαν, πρὸ 100 μέχρις 150 ἐτῶν, πολλοί. Ἡ τὸ 1793 γεννηθεῖσα καὶ τὸ 1895 ἀποθανοῦσα Φανὴ Μιχαλάκογλου, καθὼς μᾶς εἶχον ἀναφέρει οἱ συγγενεῖς τῆς, ἔλεγε εἰς αὐτοὺς ὅτι, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τὸ 1821, οἱ Ἰσραηλῖται τοῦ Διδυμοτεῖχου ἀνῆρχοντο εἰς ὀλίγας δεκάδας οἰκογενείας. Ὁ Ἀ. Δελόγκας ἐνεθυμεῖτο, καθὼς μᾶς ἔλεγεν, ὅτι μέχρι τοῦ 1862 ὑπῆρχον 30 οἰκογένειαι. Οἱ δὲ κώδικες τῆς Μητροπόλεως ἀναφέρουν τὸ 1892 ὅτι ἦσαν «485» Ἑβραῖοι κατὰ τὰ ληξιαρχικά βιβλία τῆς (τουρκικῆς) κυβερνήσεως. Τέλος τὸ 1932 ἐπὶ ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἀνῆρχοντο εἰς 1.000 ψυχὰς ἐγγεγραμμένας εἰς τὸν Δῆμον Διδυμοτεῖχου.

Ὁ Δελόγκας προσέθετεν ὅτι ἡ προμνησθεῖσα παλαιὰ μικρὰ συναγωγὴ εἶχε μεταφερθῇ πρὸς τὰ ἐκεῖ, ἔνθα ἐκτίσθη ἡ νεωτέρα μεγάλη καὶ κανονικὴ συναγωγὴ. Κατὰ τινες Ἰσραηλίτας εἶχεν μεταφερθῇ πρὸς 100 ἢ 150 ἢ καὶ πρὸς 250 ἴσως ἐτῶν! Μήπως ὑπῆρχον δύο συναγωγαί; Ἀγνωστον εἰς ἡμᾶς. Ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ κτίριον τῆς κάτω συναγωγῆς ἦτο παλαιὰ **τουρκικὴ οἰκία**. Ἐχρησίμευε δὲ καὶ

Τελετή ισραηλιτικής σχολής Διδυμοτείχου, ἐν τῇ λέσχῃ Διδυμοτείχου. Ἐμπροσθεν, δεξιὰ ὁ διευθυντής Ἰωσήφ Πέσαχ, ὁ διδάσκαλος Ρεϊτάν καὶ ὁ ἀρχιμανδρίτης καὶ καθηγητὴς τοῦ Γυμνασίου Διδυμοτείχου Νικόλαος Βαφείδης. Ἀριστερά, ὁ διδάσκαλος Σαμουὴλ Ναχόν καὶ ὁ Ἕλλην διδάσκαλος Γ. Σακελλαρίου. Ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ὁ τότε πρόεδρος τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Ι. Μενασσέ, ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς, ὁ δήμαρχος Διδυμοτείχου καὶ ἄλλοι.

ὡς σχολεῖον καὶ παρέμεινε κατόπιν ὡς παρασυναγωγὴ. Δηλαδή ἀνεπίσημος καὶ πρόχειρος οἶκος προσευχῆς, ὅταν πλέον εἶχε κτισθῇ ἡ τελευταία, μεγάλη, συναγωγὴ, ἣτις ἐπιδιωρθώθη πολλάκις, τελευταίως δὲ τὸ 1924.

Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου, ἀναπτυσσομένη βαθμὴν, ἀνεδέχθη μεγάλη. Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη εἶχε καταβάλει μεγάλας προσπάθειάς διὰ νὰ προαγάγῃ τὴν **μικτὴν ἀστικὴν σχολὴν** τῆς, ἣτις εἶχεν ἰδιαίτερον νηπιακὸν παράρτημα καὶ ἐλειτούργει εἰς μέγα καὶ κατάλληλον ἰδιόκτητον κτίριον. Ἡ Κοινότης συνετήρει, ἐκτός τῶν πτωχῶν τῆς, καὶ συσσίτιον ἀπόρων μαθητῶν. Ἡ σχολὴ ὑπεστηρίχθη ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως. Ὁφελήθη δὲ ἀρκούντως ὑπὸ τοῦ φιλοτίμου καὶ δραστηρίου ἐλληνομαθοῦς Ἰωσήφ Πέσαχ, υἱοῦ τοῦ φίλου ἡμῶν Ἀρχιραββίνου τοῦ Βόλου Μωϋσῆ Πέσαχ. Ὁ Πέσαχ ὑπηρέτησεν, ἀπὸ τοῦ 1925, ἐπὶ δεκαετίαν ὁλόκληρον, κατ' ἀρχάς μὲν ὡς ὁ καλλίτερος διδάσκαλος, κατόπιν δὲ καὶ ὡς διευθυντής. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτῶν ἡ σχολὴ ἤλλαξε βαθμὴν δὸν σύστημα καὶ χαρακτῆρα καὶ ἐξελληνίσθη. Τὰ μαθήματα ἤρχισαν νὰ διδάσκωνται πλέον εἰς τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν. Καὶ ἡ μὲν γαλλικὴ γλῶσσα, περιορισθεῖσα, κατ' ἀρχάς, εἰς ἀπλὴν ξένην γλῶσσαν κατηργήθη ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1936 — 37, καθ' ὁλοκληρίαν. Ἡ δὲ ἰσπανικὴ ἐξωβελίσθη ἀμέσως, εἰσαχθεῖσας τῆς ἀρχαίας ἐβραϊκῆς γλώσσης. Εἰς τὰς 6 τάξεις καὶ τὸ νηπιακὸν τμήμα ἐδίδασκον 4 Ἰσραηλῖται διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι, μεταξύ τῶν ὁποίων διεκρίνετο ὁ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη διδάξας τὴν γαλλικὴν γλῶσσαν Ἰωσήφ Ρεϊτάν καὶ 3 Ἕλληνες κυβερνητικοί. Τὸν Πέσαχ παραιτηθέντα, εἶχε διαδεχθῇ ὁ μεγάλῃς θρησκευτικῆς καὶ ἐθνικῆς μορφώσεως κ. Βαρζιλά, ὅστις διηύθυνεν ἐπὶ ἓν ἔτος (1934 — 35) τὴν σχολὴν λίαν εὐδοκίμως. Ἐχων, ὅμως, ἄλλην κλίσιν καὶ στάδιον σπουδαιότερον, παρητήθη καὶ ἐγένετο Ἀρχιρραββῖνος τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ σοφολογιώτατος καὶ προσωπικὸς ἡμῶν φίλος κ. Βαρζιλά, κατὰ τὸ διάστημα τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, συνετέλεσεν ἐν Ἀθῆναις διὰ τῶν φρονίμων αὐτοῦ συμβουλῶν καὶ τῶν πατριωτικῶν ἐνεργειῶν του, καὶ ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών του, εἰς τὴν προστασίαν καὶ διάσωσιν διαφόρων ὁμοεθνῶν καὶ ὁμοθρήσκων του. Κινδυνεύσας καὶ ὁ ἴδιος, ἐκρύπτετο εἰς τὰ

πὲρὶς ὄρη καὶ χωρία, μετημφισμένος. Τοιοῦτοτρόπως δὲ μόλις διέφυγε τὴν σύλληψιν αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Γερμανῶν. Εἰς τὴν Διεύθυνσιν τῆς σχολῆς Διδυμοτείχου τὸν εἶχε διαδεχθῇ ὁ ἐπίσης ἐλληνομαθὴς κ. Ἰωσήφ Ἀλπαλάχ.

Ἡ σχολὴ ἐξηκολοῦθει νὰ λειτουργεῖ κανονικῶς μέ τὴν ἰδίαν μορφήν καὶ χαρακτῆρα καὶ εἶχε λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Μαθηταὶ καὶ μαθήτριάς διεκρίνοντο διὰ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διαγωγὴν των. Παρουσίαζον δὲ μεγάλαν ἐπίδοσιν, καὶ πάντοτε μὲν καὶ εἰς ὅλα, ἀλλ' ἰδίως κατὰ τὰς σχολικὰς καὶ ἄλλας ἑορτὰς καὶ τελετάς, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Πέσαχ καὶ τοῦ Ρεϊτάν. Ἀπὸ τῶν τελευταίων δὲ ἔτων τῆς διευθύνσεως τοῦ Πέσαχ καὶ τῇ ὑποστηρίξει ἡμῶν, εἰσήγοντο καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Γυμνάσιον. Διότι ἐδιδάξαντο καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸ καὶ διηυθύναντο πολλάκις, κατὰ τὰ σχολικὰ ἔτη 1923 — 1927 (ὁπότε εἰχομεν συγχρόνως καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ Πρωτοσυγγέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως), καθὼς καὶ τὰ σχολικὰ ἔτη 1929 — 1937. Δύο Ἰσραηλῖται μαθηταὶ ἡμῶν εἶχον ἀπολυθῇ, ὁ εἰς ἐκ τοῦ Διδασκαλείου καὶ ὁ ἕτερος ἐκ τῆς Ἀκαδημίας τῆς Ἀλεξανδρουπόλεως τὸ 1936. Τὸ δὲ 1937 δύο ἄλλοι εἶχον ἀπολυθῇ ἐκ τοῦ Γυμνασίου ἡμῶν. Κατόπιν δὲ καὶ ἄλλοι, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν ἡμῶν.

Ραββῖνος τοῦ Διδυμοτείχου ἦτο ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ σοφολογιώτατος Σολομὸν Ἀζούζ μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1931, ὁπότε παραιτηθεὶς, εἶχε διορισθεῖ εἰς τὴν ραββινικὴν σχολὴν τῆς Ρόδου. Τὸν εἶχε διαδεχθῇ ὁ ἐκ Διδυμοτείχου καὶ ἀπόφοιτος τῆς Ἰσραηλιτικῆς σχολῆς αὐτοῦ Ἰάκωβος Ἀλκαμπές, κατάρτισθαι ἐν Διδυμοτείχῳ καὶ ἐπὶ διετίαν ἐν Ἀδριανουπόλει.

Ἡ Κοινότης ἐξέλεγε κατὰ διετίαν μεγάλαν ἐπιτροπὴν, ὡς σῶμα Δημογεροντίας, ἣτις ἐφρόντιζε διὰ τὰ διάφορα ζητήματα αὐτῆς καὶ διώριζεν ἰδιαίτεραν σχολικὴν ἐπιτροπὴν.

Εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐκ τῶν ἐμπόρων Διδυμοτείχου Ραφαὴλ Μπεχάρ Γιουδᾶ εἶχον φιλοξενηθῇ, κατὰ διαφόρους ἐποχὰς διάφορα ἐπίσημα πρόσωπα, καθὼς ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλα τμήματα τῆς ἀνεκδότου ἡμῶν Γενικῆς Ἱστορίας τοῦ Διδυμοτείχου. Ἦτοι ὁ βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερνινάνδος, ὁ πρότερον στρατηγὸς καὶ κατόπιν κυβερνή-

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΑΣ ΣΤΗΝ ΚΑΤΟΧΗ

Στή Χαλκίδα η Κοινότητα των Έβραίων τον Οκτώβρη του 1949, με την κήρυξη του πολέμου, αριθμούσε 325 άτομα. Κι ήταν οι Έβραίοι απ' τους πιο παλιούς κάτοικους της Χαλκίδας. Οι σχέσεις τους με τους άλλους Χαλκιδάιους άριστες και ποτέ δεν δημιουργήθηκαν προβλήματα από θρησκευτικό φανατισμό, πρό πάντων απ' τον έρχομό, τό 1923, του Μητροπολίτη Γρηγορίου.

Κρατούσαν οι Έβραίοι μερικά απ' τα μεγαλύτερα καταστήματα της πόλης, μά ήταν και μικροεπαγγελματίες, μικροβιοτέχνες, φανοποιοί πρό πάντων, υπάλληλοι κι εργάτες ακόμη. Στο σχολείο, μαθητές σάν είμασαν, οι σχέσεις μας με τους συμμαθητές μας Έβραίους άριστες. Πηγαίναμε στίς γιορτές τους, στά σπίτια τους κι έρχόντουσαν κι αυτοί στά δικά μας. Άγαπημένοι χωρίς καμιά διάκριση. Στόν πόλεμο του 1940 ή μικρή Έβραϊκή Κοινότητα της Χαλκίδας είχε τή μεγάλη τιμή νά 'χει τόν πρώτο Έλληνα άνωτερο αξιωματικό νεκρό. Τόν συνταγματάρχη Μορδοχαίο Φριζή.

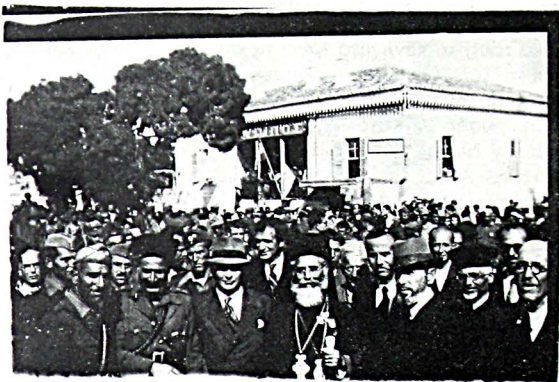
Μέ την κατάρρευση της Ελλάδας, γεννήθηκε άμέσως ό φόβος γιά τήν τύχη τους. Δέν ήταν, βέβαια, γνωστά άκόμα τά τερατώδη έγκλήματα του Χιτλερισμού σέ βάρος των όμοθρήσκων τους, τά κρεματόρια κι οι έξοντώσεις, όμως οι πληροφορίες γιά τή ζωή των Έβραίων στήν κατεχόμενη Εύρώπη ήταν πολύ άσχημες κι άβέβαιη ή τύχη πού τους περίμενε.

Η ύπαυγή της Χαλκίδας στήν Ιταλική Διοίκηση δημιούργησε σοβαρή έλπίδα γι' αυτούς, μιά κι ό Ιταλικός φασισμός δέν τους κυνηγούσε κι ό Ιταλός στρατιωτικός διοικητής της Ελλάδας στρατηγός Τζελέζο, δήλωσε πώς δέν θά τους ένοχλήσει.

Σάν έγινε, όμως, ή συνθηκολόγηση της Ιταλίας τά πράγματα άλλαξαν. Ο κίνδυνος γιά τους Έβραίους πρόβαλε άμεσα και φοβερός. Η περιοχή της Εύβοιας, όπως κι όλη ή κατεχόμενη Ελλάδα, θά περιερχόταν στή γερμανική διακυβέρνηση.

Τό ΕΑΜ, διέγινε έγκαιρα τόν κίνδυνο αυτό πού απειλούσε τους Έβραίους, μόλις θά έφταναν σοβαρές ένισχύσεις στή γερμανική φρουρά της Χαλκίδας. Μέ προκήρυξη της ή νομαρχιακή επιτροπή του ΕΑΜ Εύβοιας, πού κυκλοφόρησε λίγες μέρες μετά τήν πώση της Ιταλίας, κάλεσε τό λαό της Χαλκίδας κι όλης της Εύβοιας νά δώσει κάθε βοήθεια στούς Έβραίους συμπολίτες. Θερμή έκκληση έγινε κι απ' τήν Έθνική Άλληλεγγύη στήν έφημερίδα της «Ματωμένη Εύβοια» πού κυκλοφορούσε τότε στή Χαλκίδα. Παράλληλα ή ΕΑΜική όργάνωση ήλθε σ' έπαφή μέ τήν Ισραηλιτική Κοινότητα γιά τό συντονισμό της προσπάθειας. Τό ΕΑΜ είσηγήθηκε τήν άμεση απομάκρυνση όλων των Έβραίων απ' τή Χαλκίδα και τή μεταφορά τους στά έλευθερωμένα χωριά της Εύβοιας.

Η άποψη υιοθετήθηκε απ' τήν Κοινότητα και άρχισε ή μετακίνησή τους. Πρέπει νά πούμε πώς όργανα της Χωρο-

Άπελευθέρωση Χαλκίδος: δίπλα στό Μητροπολίτη στέκονται ό Ραββίνος και ό Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας της πόλεως Ίάκωβος Κοέν.

φυλακής, ό τότε ύπομóιραρχος Οικονομίδης και μερικοί άλλοι, βοήθησαν πρός τήν κατεύθυνση αυτή, χορηγώντας στούς Έβραίους πλαστές ταυτότητες μέ χριστιανικά όνόματα. Άν και στήν περίπτωση της Χαλκίδας, οι Γερμανοί μέ τή βοήθεια καταδοτών συνεργατών τους, δέν θά δυσκολεύονταν πολύ ν' ανακαλύψουν τούς λιγοστούς Έβραίους πού τυχόν θά παρέμεναν στήν πόλη.

Στό βιβλίο «ΜΝΗΜΗ», πού κυκλοφόρησε τό 1979 απ' τό «Κεντρικό Ισραηλιτικό Συμβούλιο της Ελλάδος», στό βιβλίο «όδύνης και πόνου», αναφέρονται όνομαστικά οι Ισραηλίτες πού έξοντώθηκαν απ' τούς Γερμανούς σέ κάθε Ισραηλιτική Κοινότητα της Ελλάδας.

Ο αριθμός των θυμάτων της Ισραηλιτικής Κοινότητας της Χαλκίδας άνεβαίνει στούς δέκα όκτώ. Δέκα όκτώ συμπολίτες μας Έβραίοι, έξοντώθηκαν απ' τούς Γερμανούς. Κι άντιστοιχούν όλοι σέ τέσσερις οικογένειες. Κοέν - Φραγγή - Κρίστη - Γκαμπάι.

Απ' αυτούς ό Σίμων Ιακ. Φραγγής, ένα μεγαλόσωμο παλληκάρι 25 χρόνων, πιάστηκε και σκοτώθηκε απ' τούς Γερμανούς και τούς συνεργάτες τους στή Στρατώνα της Χαλκίδας, στίς 24 του Μάρτη 1944, μέ τήν όμαδική εκτέλεση των 48 πατριωτών της Εύβοιας.

Οι άλλοι 17 είχαν καταφύγει μαζί μέ όλους σχεδόν τούς Έβραίους της Χαλκίδας σέ χωριά της Εύβοιας, μά στά διάφορα «χτένια» των Γερμανών πιάστηκαν και στάλθηκαν στή Γερμανία. Έκει στά διάφορα στρατόπεδα, άλλοι απ' αυτούς υπέκυψαν στίς κακουχίες κι άλλοι έξοντώθηκαν στά κρεματόρια.

Στά φοβερά αυτά στρατόπεδα και στούς φούρνους του θανάτου άφησαν τήν τελευταία τους πνοή οι Χαλκιδάοι Έβραίοι Σολομών Α. Κοέν, Ντεϊντου Χ. Κοέν, Ζάχος Ίλ. Κοέν, Μενασέ Ι. Κοέν, Άβραάμ Γκαμπάι, Σίμων Ισ. Φραγγής, Πασέντσια Ισ. Φραγγή, Νεφθαλήμ Α. Κρίστη, Κούλε Νεφ. Κρίστη, Μπαλόμπα Ιακ. Κρίστη, Έσθήρ Α. Κρίστη, Άβραάμ Ιακ. Κρίστης και όλα τά μικρά παιδιά της οικογένειας Νεφθ. Κρίστη.

Ελάχιστοι απ' αυτούς πού στάλθηκαν στά στρατόπεδα είχαν τή μεγάλη τύχη νά επιζήσουν και νά γυρίσουν στήν πατρίδα, όπως ό Μάκης και Λούλα Κωστή, Ίακ. Ίσ. Φριζής και Ίακώβ Έλιακήμ, μέ άνεξίτηλο όλοι στό κορμί τους τό νούμερό τους στό στρατόπεδο...

Πολλοί απ' αυτούς πούχαν καταφύγει στά χωριά της έλευθέρης Εύβοιας, έφυγαν άργότερα, κατά διάφορα διαστήματα, απ' τούς Τσακαίους γιά τή Μ. Άνατολή, γιά τό Ίέλ Άβιβ. Κι ήταν ξεχωριστή γιά μένα χαρά όταν κατέφθα-

ναν στο λιμανάκι των Τσακαίων Χαλκίδαοι Έβραιοι, γνωστοί και φίλοι οι περισσότεροι. Μαύ διηγόντουσαν τότε τα δικά τους, τά κυνηγητά τους, τίς συμφορές τους... λέγαμε και τά Χαλκιδείκα και μιλούσαμε ώρες πολλές. Έφυγαν έτσι από τούς Τσακαίους οι οικογένειες Ίωσήφ Ν. Δουλίσκη, Ίωσάφ Χ. Καταλάν, Γκαμπάι Άβραάμ Κρίσπη, Ζακίνος και Μηνάς Κωστής, Βαρούχ Λευής, Ήλ. Χαχαμάκης, Ραφαήλ Άμάρ, Ίακ. Μόσχοβιτς, Έλιέζερ Φριζή και άλλοι.

Μαζί με τούς Χαλκιδάιους Έβραίους, στά χωριά της Εύβοιας είχαν καταφύγει κι άλλοι Έβραιοι, απ' την Άθήνα κι απ' άλλες πόλεις της Ελλάδας. Απ' αυτούς πολλοί, όπως οι οικογένειες Νισήμ Νεχρήν, Ζαχαρία Χαμπίμ, Μπομπόλη και άλλοι έφυγαν απ' τούς Τσακαίους για τό Τέλ Άβιβ. Άλλοι, όμως, απ' αυτούς, όπως τό άντρώγυνο Άλαλούφ, πάστηκαν απ' τούς Γερμανούς και στάλθηκαν στά στρατόπεδα όπου έξοντώθηκαν.

Άπ' τούς Έβραίους της Χαλκίδας πούφυγαν για τό Τέλ Άβιβ άλλοι ξαναγύρισαν, άλλοι, όμως, έμειναν για πάντα στην άλλη πατρίδα τους, στό Ίσραήλ. Έτσι στην Έβραϊκή Κοινότητα της Χαλκίδας ζουν τώρα μόνο 170 άτομα.

Έμειναν και μερικοί μέσα στή Χαλκίδα, όπως ό Μωύσσης Ν. Δουλίσκη, ή Μαζαλάτ Χαΐμ Λευή, Φρόσω Χαΐμ Λευή και άλλοι. Μαζί μ' αυτούς κι ό ραββίνος τους. Αυτοί όλοι πιάστηκαν και φυλακίστηκαν απ' τούς Γερμανούς κι άφέθηκαν λίγες μέρες πριν απ' την άπελευθέρωση.

Μερικοί απ' αυτούς πούχαν καταφύγει στά χωριά της Εύβοιας, πήραν ένεργό μέρος στην Άντίσταση. Έντάχθηκαν στό ΕΑΜ και στην ΕΠΟΝ και δύο, ό Λέων Άμάρ κι ό Άβραμικός Φόρνης (Κυπαρίσης) στόν ΕΛΑΣ. Ποιός απ' όσους ζήσαμε τίς μέρες αυτές στό βουνό μπορεί να ξεχάσει τη Σαρίκα, τη λεβέντισσα έπονίσια με τό γέλιο και τό τραγούδι πάντα στά χείλια... Μά και από ποιοανού τη μνήμη θά σβήσει ποτέ τό τρομερό δράμα της Έβραίας δασκάλας Μέντυ Λ. Μόσχοβιτς (Καλομοίρας) στίς Στρόπωνες; Τήν έπιασαν οι Γερμανοί μ' έπικεφαλής τον ταγματάρχη Μπάγερ, πού δικάστηκε μετά την άπελευθέρωση σάν έγκληματίας πολέμου, κι όταν διαπίστωσαν πώς ήταν Έβραία, την γύμνωσαν, την άνέβασαν σ' ένα μπαλκόνι της πλατείας, της έμπηξαν κτηνώδικα ένα ξύλο στά γεννητικά της όργανα και την γκρέμισαν απ' τό μπαλκόνι στην πλατεία... Και στό άνομολόγητο αυτό αίσχος των Γερμανών, πήραν μέρος, δυστυχώς, κι οι Έλληνες συνεργάτες τους.

Δέν πρέπει να κλείσει τό σημείωμα τούτο, χωρίς ν' αναφερθεί ή γενναία πράξη του άλησμόνητου Δεσπότη Γρηγορίου, πού άψηφώντας κινδύνους κι ύψωνοντας τον έαυτό του πάνω από κάθε πρόληψη και προκατάληψη, έκρυψε στή Μητρόπολη τά ιερά σκεύη και βιβλία των Έβραίων πού του έμπιστεύθηκε ό ραββίνος.

Μιά μαρμάρινη πλάκα έντοιχισμένη στά γραφεία της Ίσραηλτικής Κοινότητας Χαλκίδας, μαρτυρεί την εύγνωμοσύνη των Έβραίων στό Μεγάλο Δεσπότη...

Στή συμφωνία με τούς Έγγλέζους (Simons) προβλεπόταν κι ή διαφυγή των Έβραίων. Μά πέρα κι άνεξάρτητα από κάθε συμφωνία μ' Έγγλέζους, απ' την άρχή του διωγμού τους τό ΕΑΜ βοήθησε με κάθε τρόπο τά θύματα του χιτλεροφασισμού. Σ' όλη την Ελλάδα καταβλήθηκε απ' τίς όργανώσεις του ΕΑΜ και του ΕΛΑΣ, όργανωμένη και συστηματική προσπάθεια για τη σωτηρία τους. Τήν άπόκρυψη τους, τη μεταφορά τους σ' έλεύθερες περιοχές και τη διαφυγή τους στό Τέλ Άβιβ.

Ή όνομαστική κατάσταση πού συνόδευε τίς άποστολές των Έβραίων στην Εύβοια, δέν χρειαζόταν θεώρηση έγ-

Η ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1821-1949

Μέ τον παραπάνω τίτλο δημοσιεύτηκε στό τεύχος 12 (Όκτώβριος 1978) του περιοδικού μας σχετική έργασία, ή όποία είχε χαρακτηρισθή άγνώστου συγγραφέως και είχε άποδοθή ίσως στόν άείμνηστο Ζοζέφ Νεχαμά.

Ή έργασία αυτή όμως άνήκει στόν άείμνηστο Άσέρ Μωυσή, όπως μās πληροφορεί ό υιός του κ. Ραφαήλ Μωυσής. Έχει επίσης δημοσιευθή σέ περίληψη και στό Ίσραήλ, σέ έβραϊκή γλώσσα. Στο άρχείο του Α. Μωυσή ύπάρχει μάλιστα και συγχαρητήρια έπιστολή του Ζ. Νεχαμά για την έργασία αυτή.

γλέζικη. Έρχόντουσαν μόνο με σημείωμα της Κεντρ. Έπιτροπής του ΕΑΜ. Μά και χωρίς αυτό, έφτανε ή άπόδειξη πώς είναι Έβραιος, για να του δώσουμε κάθε βοήθεια.

Ή άπόδειξη αυτή δέν μās δημιούργησε προβλήματα για τούς άντρες. Ήταν εύκολο να διαπιστωθεί απ' την άκροβυστία κι έπίμονα τό ζητούσαν οι Έβραιοι. Μά δέν χρειάστηκε ποτέ. Για τίς γυναίκες έφτανε ή διαβεβαίωση των άνδρων Έβραίων, πού ξέροντας τίς συνέπειες μιās κάλυψης ξένου και τίς δυσκολίες πού θά δημιουργούσε αυτό στή διαφυγή τους, ούτε διανοήθηκαν ποτέ τέτοιο πράγμα.

Οι Έβραιοι είχαν δικούς τους έμπιστους σύνδεσμούς, δύο - τρείς στό σύνολο, πού τούς παραλάμβαναν απ' τούς κρυψώνες τους στην Άθήνα και τούς οδηγούσαν στό λιμανάκι. Όταν οι Έβραιοι σιγούρευαν πώς ό δρόμος ήταν σωστός, έδιναν στους σύνδεσμούς άλλες διευθύνσεις φίλων τους και συγγενών τους πού κρύβονταν στην Άθήνα, με συνηματικό σημείωμά τους κι έτσι οι διαφυγές συνεχίζονταν.

Πολλοί τό σημείωμα τό παρέδιναν μόνο σάν πατούσαν στό καΐκι. Κι άλλοι, πío διστακτικοί, τ'όσπελναν απ' τη Σμύρνη με τον καπετάνιο του καΐκιου. Τόσος ήταν ό τρόμος κι ή άμφιβολία. Τούς είχαν κι όλας γελάσει άρκετές φορές κι ό τρόμος των καταδότην ήταν μεγάλος. Άκόμα και δικοί τους είχαν βγει καταδότες των Γερμανών. Μιλούσαν όλοι με τρόπο για έναν Έβραίο Ρεκανάτι, τυφλό όργανο των Γερμανών, και μās ζητούσαν να τον καταγγείλει τό ραδιόφωνο του Λονδίνου. Είδοποιήσαμε σχετικά και νομίζω πώς κι αυτόν κι έναν άλλο άκόμη τούς κατάγγειλε.

Μά ό έπίλογός τους ήταν, όπως μάθαμε, τό ξεπάτωμά τους, στό τέλος, απ' τούς ίδιους τούς Γερμανούς.

Ξεχωριστά καΐκια για τούς Έβραίους δέν ύπήρχαν. Οι άποστολές έφευγαν όλες με τά ίδια καΐκια της άγγλικής ύπηρεσίας. Άργότερα σέ όλο τό ταξίδι μας στην Σμύρνη με τό Ραπίδη, ήλθαμε σ' έπαφή με κάποιον Έβραίο σταλμένο απ' τό Τέλ Άβιβ κι αυτός κατάφερε κι έστειλε μια - δύο φορές καΐκι ειδικά ναυλωμένο. Μās έστειλε μάλιστα και καμιά έκατοστή ζευγάρια άρβυλα.

Ήταν στ' άλήθεια δικαιολογημένος ό τρόμος κι ή δυσπιστία των Έβραίων κι ή λαχτάρα τους όταν πιά έφταναν στό λιμανάκι. Δέν τολμούσαν να πιστέψουν ότι σώθηκαν... «Κύριε συναγωνιστή, είμαστε σίγουροι έδώ; δέν μπορούν νάρθουν Γερμανοί; Θά φύγουμε στ' άλήθεια;...» κάναμε δι, τι μπορούσαμε να τούς ήρεμήσουμε...

Άλλοι ξεκινούσαν δίχως την παραμικρή άποσκευή, με τά ρούχα πού φορούσαν, κι αυτά πολλές φορές λιωμένα και τά παπούτσια τρύπια. Άλλοι, όμως, έφταναν φορτωμέ-

νοι με βαλίτσες κι άλλες άποσκευές και με... κουταλοπή-
ρουνά ακόμα...

Μά ο τρόμος δέν άνέστειλνε πάντα τό έμπορικó τους δαιμόνιο. Έτσι ένας Έβραίος σέ μιάν άποστολή, κουβα-
λούσε στή βαλίτσα του 200 γερμανικές δλοκαίνουργες
τράπουλες!! Θά τίς έκανε, λέει, έμπορίο στή Σμύρνη, γιά
τήν πρώτη συρμαγιά! Μας τόλεγε μόνος του καί τόβρισκε
άπόλυτα φυσικό. Τό κακό, όμως, γι' αυτόν ήταν πώς τό
ΕΑΜ είχε άπαγορεύσει τή χαρτοπαζία καί τήν κατοχή τρά-
πουλας. Άναγκαστήκαμε νά τίς κάψουμε. Άπαρηγόρητος
ó καημένος ó Έβραίος, μας παρακαλούσε. «Κρατήστε τε-
ς γιά τήν όργάνωση κύριοι συναγωνιστές, κρατήστε τε-
ς... μισοτιμής!!».

Μέ πλησιάζει ένας άλλος Έβραίος τής άποστολής, κα-
θηγητής φιλόλογος, άπ' τήν Κέρκυρα, νομίζω. «Μή τόν πα-
ρεξηγείτε μου λέει... έχει τό δίκιο του...» Μέ τουτόν τόν
καθηγητή, τό ίδιο βράδυ, καθισμένοι στήν άμμουδιά μέ
φεγγαράδα, μιλούσαμε ώρα πολλή. Ήταν πολύ καλλιεργη-
μένος καί φιλοσοφημένος. Μου μίλησε μέ πόνο γιά τή φυ-
λή του, γιά τ' άδιάκοπα προαιώνια κυνηγητά τους, τούς φό-
βους καί τίς έλπίδες τους, τήν ανάγκη γιά άμυνα, τήν προ-
σήλωσή τους στό χρήμα, τό πιό σίγουρο καταφύγιό τους,
γιά τήν πίστη στή ζωή...

Άπ' αυτόν πρωτάκουσα γιά τά κρεματόρια... Μου φάνη-
κε άπίστευτο.

Μέσα Μαΐου. Ή φουρτούνα συνεχίζεται οκτώ μέρες
τώρα. Μιά άποστολή άπό καμιά είκοσι πεντα-
ριά Έβραίους περιμένει έναγώνια τόν έρχομό καί-
κιού. Μένουν στό σπίτι στο λιμανάκι. Γιά πολλούς λόγους
κρίναμε πώς δέ θάπρεπε νά μείνουν στό Μοναστήρι. Μας
έχουν έτσι, έκτός άπ' τ' άλλα, δημιουργήσει καί προβλήμα-
τα στέγης γιά ύπνο. Τά σπίτια είναι δύο μόνο κι έξω ή ύ-
γρασία τό βράδυ φοβερή. Κι είναι γέροι καί παιδιά. Άπό
φαγητό σχεδόν τίποτα. Οι λιγοστές προμήθειες έχουν σω-
θεί. Δέν έχουμε τρόπο νά τους βοηθήσουμε. Είναι πάλι
πτωχοι καί σχεδόν ρακένδυτοι οι περισσότεροι. Κι είναι
καί μικρά παιδιά. Κάτωχροι άπ' τό κρύψιμο σ' άνήλια υπό-
γεια στήν Άθήνα, πάνω άπό δύο χρόνια. Δυό άπόπειρές
τους νά φύγουν, όπως μας λένε, απέτυχαν. Πέσανε σέ ά-
πατεώνες πού τούς έφαγαν τά λεπτά καί μέ χίλιες δυσκο-
λίες κατόρθωσαν νά βρούν άλλον κρυψώνα, μή τούς προ-
δώσουν κι όλας. Κάνουμε ό,τι μπορούμε νά τούς βοηθή-
σουμε, μά τά πράγματα είναι πολύ δύσκολα καί γιά μας. Κι
άπάνω σ' αυτό καταφθάνει κι άλλη άποστολή, μέ
Έβραίους κι αυτή. Είναι καμιά είκοσαριά όί καινούργιοι.
Μά είναι όλοφάνερο πώς είναι πλούσιοι. Ντύσιμο όλοκαί-
νουργιο κι άκριβό, άποσκευές πολλές καί πολυτελείς — αυ-
τοί σίγουρα θά κρυβόντουσαν σέ σπίτια μέ άνεση — μά ό
κίνδυνος ίδιος γιά όλους. Οι Γερμανοί στό σημείο αυτό δέν
κάναν καμιά διάκριση. Κι έτσι, μόλις μάθανε τό σίγουρο
δρόμο διαφυγής, κατέφθασαν μέ τό σύνδεσμό τους. Έπι-
κεφαλής τους — φαίνεται νά τούς κουμαντάρει όλος — ό
έμπορος Μπενζόνα ή Μπενζόνας, άπό τό Βόλο, κάπως
έτσι μας συστήθηκε.

Βιάζονται νά φύγουν. Τούς έξηγώ ότι τό καίκι πού θάρ-
θει θά πάρει σ' αυτό τό ταξίδι τήν πρώτη άποστολή. Έτσι
έχει καθοριστεί ή σειρά διαφυγής, μέ βάση τόν έρχομό
στό λιμανάκι. Έτσι αυτοί θά χρειαστεί νά μείνουν μέχρι
τόν έρχομό του άλλου καίκιου. Του δηλώνω ότι θά τούς
βολέψουμε όπως - όπως καί θά κάνουμε ό,τι μπορούμε καί
γι' αυτούς, καί ότι πάντως τώρα πιά είναι σίγουροι καί κα-
νένας κίνδυνος δέν τούς άπειλεί. Έχουν, άλλωστε, τή δυ-
νατότητα μέ τά χρήματά τους, νά προμηθεύονται τρόφιμα
άπ' τά γύρω χωριά. Δυσανασχετεί καί μου έξηγεί ότι όταν
αυτός φτάσει στή Σμύρνη, θά φροντίσει νά μισθώσει μόνι-
μο καίκι, άποκλειστικά γιά Έβραίους κι έτσι θά διευκολυν-

Μιά όμάδα άνταρτών καί συμμάχων στά βουνά

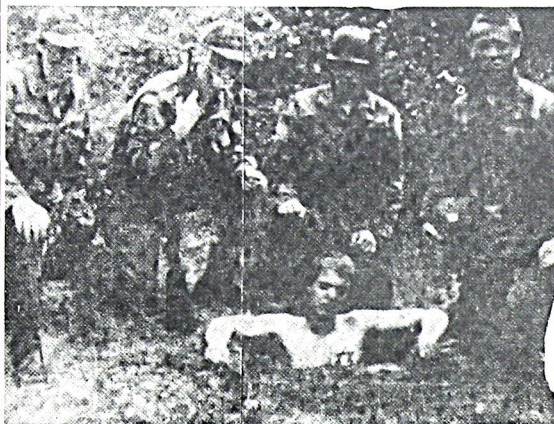
θεί ή κατάσταση. Αυτό — άν είναι αλήθεια — είναι πραγμα-
τικά πολύ σοβαρό. Μά του έξηγώ ότι δέν μπορούμε νά
κρατήσουμε άλλο εδώ τήν παλιά άποστολή, γιατί είναι καί
πρόβλημα διατροφής τους. Άναλαμβάνει νά τό λύσει αυ-
τός σέ συνεννόηση μαζί τους. Μιά έπιτροπή άπ' τούς
τλούσιους — ό Μπενζόνα καί δύο άλλοι — καί μία άπ'
ούς φτωχούς — τρεις σκελετωμένοι άπ' τήν πείνα καί τίς
ρομερές συνθήκες διαβίωσης — μαζεύονται στό «Γρα-
είο». Μαζί καί γώ μέ τό Χλιμό. Ώρα όλόκληρη παζα-
ρεύουν. Οι φτωχοί ζητούν ένα ποσό, ύπολογίζοντας δια-
τροφή 15 ήμερών, μέχρι νάρθει άλλο καίκι. Ό Μπενζόνα
να τούς λέει πώς σέ 5 μέρες θά στείλει καίκι (πράγμα άπό-
λυτα άδύνατο). Του δηλώνουμε πώς ή πρόβλεψη θά πρέ-
πει νά γίνει γιά 15 μέρες. Άναγκάζεται νά τό δεχτεί. Του
ζητούν 150 λίρες. Άρνεϊται νά τό δεχτεί. Του έξηγούμε
πώς τά τρόφιμα είναι πανάκριβα, γιατί δέν μπορούμε, γιά
λόγους σκοπιμότητας, νά περιορίσουμε τίς αξιώσεις των
χωρικών, αλλά κι ότι τά τρόφιμα είναι λιγοστά στήν περιο-
χή. Τούς προσφέρει 100 λίρες. Οι «φτωχοί» άρνούνται καί
ζητούν νά φύγουν αυτοί πρώτοι, μή παραχωρώντας τή σει-
ρά τους. Στο τέλος φιλονικούν καί χωρίζουν. Θά φύγουν
πρώτα οι «φτωχοί». Σέ λίγη ώρα καταφθάνει στό Γραφείο
ένας νέος Έβραίος άπ' τή δεύτερη άποστολή. Μας λέει
πώς είναι γιός του Μπενζόνα, πώς λυπάται γιά τή συμ-
περιφορά του πατέρα του, πού ένώ έμεις κάνουμε θυσία
για αυτούς, αυτοί άρνούνται νά βοηθήσουν τούς ομοθρή-
σκους τους, ζητάει νά μήν παρεξηγήσουμε τόν πατέρα του
καί νά φωνάξουμε τούς «φτωχούς» νά τά ξαναπούνε. Ξα-
νάρχονται κι αρχίζει ή κουβέντα. Του ζητούν τίς 150 λίρες.
Τούς προσφέρει, αφήνοντάς μας έκπληκτους, 200!! Τίς
παίρνουν καί κάνουν διανομή στις οικόγένειές τους. Άμέ-
σως ξεχύνονται στό γύρω χωριά νά προμηθευτούν τρόφι-
μα. Οι χωρικοί των Τσακαίων δέν έχουν πιά άλλα.

Τήν άλλη μέρα, πρós τό μεσημέρι, φάνηκε τό καίκι. Εί-
ναι ένα μεγάλο — μεγαλύτερο άπ' όλα πούχουν έλθει μέχρι
τώρα. Τό καίκι δένει χωρίς νά σβήσει τή μηχανή. Θά φύγει
άμέσως. Έξηγώ στόν καπετάνιο πώς είναι καμιά πενηντα-
ριά. «Τούς παίρνω όλους», μου λέει, «ας στριμωχτούνε καί
λίγο». Άμέσως αρχίζει ή έπιβίβαση. Καί τότε ό Μπενζόνα,
ορθιος μπρός στό καίκι έμποδίζει τήν είσοδο των
«φτωχών», ζητώντας νά του έπιστρέψουν τίς λίρες!! Αυτοί
άρνούνται. Διαπληκτισμοί, φωνές, προσπαθούμε νά τούς
συμβιβάσουμε, σπρώχνονται όλοι στό καίκι, ό γιός του
Μπενζόνα έκλιπαρεί τόν πατέρα του... κι ακούγεται ά-
γρια ή φωνή του καπετάνιου του καίκιου. «Ή μπαίνετε ά-
μέσως ή λύνω καί φεύγω άδειος...». Μπροστά στήν άπειλή

ὁ Μπενζονάνα ὑποχωρεῖ καί μπαίνει στό καίκι φορτώνοντας τίς πολλές ἀποσκευές του. Τό καίκι ἔτοιμο νά λύσει. Μά ἕνα ἀντρώγονο διαπληκτίζεται καί φωνάζει ἔξω ἀπ' τό καίκι. Εἶναι δυό 'Εβραῖοι ἀπ' τούς φτωχοῦς. Ἡ γυναίκα σπρώχνει τόν ἀντρα νά τόν βάλεϊ στό καίκι κι αὐτός τή γυναίκα. Μοῦ ἐξηγοῦν: Ἐχουν στείλει τό δωδεκάχρονο παιδί τους ἀπ' τά ξημερώματα στήν Ἀχλαδερή γιά τρόφιμα καί δέν ἔχει φανεῖ ἀκόμα. Πρέπει νά μείνει ἕνας μαζί του, ἔξω ἀπ' τό καίκι. Ὁ καθένας τους ἐπιμένει νά φύγει ὁ ἄλλος. Τούς προτείνω νά φύγουν κι οἱ δυό καί τούς ὑπόσχομαι μέ τήν πρώτη ἀποστολή νά στείλω τό παιδί τους στή Σμύρνη. Κλαίνε κι οἱ δυό κι ἀρνοῦνται. Παρακαλῶ τόν καπετάνιο νά περιμένει λίγο, μήπως φανεῖ τό παιδί, «ἀδύνατον», μοῦ λέει. Κι ἄξαφνα ὁ ἀντρας ἀρπάζει τή γυναίκα καί μέ ὁρμή τήν πετάει, κυριολεκτικά, πάνω στό καίκι!! Τό καίκι σαλπάρει, ἡ γυναίκα ξεφωνίζει, ὁρμάει νά πηδήσει στή θάλασσα τήν συγκρατοῦν καί τό καίκι ξανοίγεται... Δέν εἶχε χαθεῖ τί καίκι ἀπ' τά μάτια μας κι ὁ μικρός 'Εβραῖος κατηφόριζε τό λόφο τρέχοντας καί φορτωμένος... Ἀγκαλιάστηκαν μέ τόν πατέρα του... κλαίγαμε ὅλοι... Ἐφυγαν μέ τήν ἄλλη ἀποστολή...

Σύντομα ὁ καιρός βελτιώθηκε κι ἔφυγαν δυό - τρεῖς ἑκόμα ἀποστολές μέ ἀξιωματικούς καί ἄλλους. Καί πάλι ἀποστολή, μά τώρα πάλι φουρτούνα, μέ 'Εβραῖους. Λές καί γίνεται ἐπίτηδες γιά νά βασανίζονται ὡς τήν τελευταία στιγμή. Πέντε μέρες τώρα στριμώχνονται στά σπῖτια τοῦ λιμανιοῦ. Εἶναι καμιά εἰκοσαριά. Δέν εἶναι ὅλοι φτωχοί. Μά πεινοῦν ὅλοι. Πεινᾶμε κι ἐμεῖς. Δέν ὑπάρχει τίποτα. Κι ἀπό κοντά, ξεσπάει καταιγίδα. Ὅλη τή νύκτα ἀστραπόβροντα καί κατακλυσμός. Τό πρωί γαλήνη. Ἐνας κεραυνός τό βράδυ ἔπεσε σέ κοντινό μαντρί καί σκότωσε ὅλα τά πρόβατα. Ὁ τσοπάνος ὁδύρεται. Οἱ 'Εβραῖοι μᾶς παρακαλοῦν νά τοῦ ζητήσουμε δυό σκοτωμένα πρόβατα νά τά φᾶνε. Στήν ἀποστολή τους βρίσκεται κι ἕνας 'Εβραῖος κτηνίατρος. Νομοκτηνίατρος Δράμας, ὅπως μᾶς εἶπε. Τόν ρωτῶ ἂν ὑπάρχει κίνδυνος ἀπ' τά κεραυνοβολημένα πρόβατα. Μοῦ ἐξηγεῖ ὅτι μποροῦν ἄφοβα νά τά φᾶνε. Γιά κάθε, ὅμως, ἐνδεχόμενο, συνιστᾷ νά μή φᾶνε τά σπλάχνα. Τούς τό ἐξηγεῖ. Στέλνουμε στόν τσοπάνο καί μᾶς δίνει πρόθυμα — κλαίγοντας πάντα γιά τή συμφορά του — τρία πρόβατα. Δυό γιά τούς 'Εβραῖους κι ἕνα γιά μᾶς. Δέν πέρασε, ὅμως, πολλή ὥρα καί...θρήνος κι ὁδυρμός ...στήν Ἱερουσαλήμ!!! Στήν πείνα τους οἱ 'Εβραῖοι δέν ἀκουσαν τή συμβουλή τοῦ κτηνίατρο. Ἐψησαν — μισόψησαν — τά ἐντόσθια, τᾶφαγαν, καί τώρα...τούς θέρισε!! Ὁ κτηνίατρος μᾶς ἐξηγεῖ πώς μπορεῖ νά μή φταῖνε τά ἐντόσθια, ἀλλά τό ἄδειο ἀπό μέρες στομάχι. «Δέν ἔχουν τίποτα», μᾶς λέει «θά συνέλθουν...». Μά τούτη ἡ ἀποστολή ἔχει κι ἄλλη περιπέτεια. Ἀπ' τ' Ἀλι-

ΕΞΟΠΛΙΖΟΝΤΑΙ ΟΙ ΝΕΟ-ΝΑΖΙ ΣΤΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Σάλο προκάλεσε στή διεθνή κοινή γνώμη ἡ πρόσφατη, ἐντελῶς συμπτωματικά, ἀποκάλυψη στή Γερμανία ἐνός τεράστιου ὀπλοστασίου πού ἀνήκε στούς νεοναζιστές. Ἡ ἀποκάλυψη ὁδήγησε στήν ἐξάρθρωση νεοναζιστικῶν ὁργανώσεων, οἱ ὁποῖες στρατολογοῦν κατὰ σύστημα ἀποτυχημένα κι ἀπογοητευμένα ἄτομα. Στή φωτογραφία νεοναζιστικά καθάρματα μέ στολές ἐκστρατείας τῆς Βέρμαχτ προβάρουν τόν «ἐνταφιασμό ἐνός 'Εβραίου». Στό στήθος τοῦ συμβολικοῦ θύματος, ζωγράρισαν τό ἀστέρι πού στήν ἐποχή τοῦ Τρίτου Ράιχ Ἰσοδυναμοῦσε μέ καταδίκη σέ θάνατο. («Κυρ. Ἐλευθεροτυπία», 22.11.1981)

βέρι μᾶς ἔρχεται πληροφορία πώς αὔριο θά βγοῦν οἱ Γερμανοί. Ἀποφασίζουμε νά τραβηχτοῦμε μακριά ἀπ' τό λιμάνι στό βουνό. Οἱ 'Εβραῖοι βρίσκονται ἐξαντλημένοι ἀπ' τά ἐντερικά τους. Μά δέ γίνεται ἀλλιῶς. Ξεσηκωνόμαστε νύκτα. Μένει μόνο μιά μικρή φρουρά, ἂν φανοῦν Γερμανοί νά ξηλωσεῖ φωτογραφίες κι ὅ,τι ἄλλο καί νά ξανοίχτε μέ βάρκες.

Ξεπαγιάσαμε ὅλη νύκτα καί τό πρωί ἔρχεται μήνυμα πώς οἱ Γερμανοί κινήθηκαν πρὸς τά χωριά τῆς Κύμης. Γρήγορα στό λιμάνι μήπως φανεῖ τό καίκι... Σέ δυό μέρες τά βάσανα τῶν 'Εβραίων τέλειωσαν. Ἐφυγαν γιά τή Σμύρνη.

[Ὁ Σωτήρης Θρασ. Παπαστρατής γεννήθηκε καί μεγάλωσε στή Χαλκίδα. Σπούδασε Νομικά. Τό 1942, μόλις ἄρχισε τή δικηγορία, ἐντάχθηκε στό ΕΑΜ καί πῆρε μέρος στήν ἐθνική ἀντίσταση. Στήν ἀρχή μέσα στή Χαλκίδα κι ἀπό τό 1943 στά βουνά τῆς Εὐβοίας. Τόν ἴδιο καιρό οἱ Γερμανοί συνέλαβαν τόν πατέρα του Θρασύβουλο Παπαστρατή, ἀπ' τούς ἰδρυτές τοῦ κόμματος τοῦ Ἐλ. Βενιζέλου, χρόνια βουλευτῆ Εὐβοίας, καί τόν ἐκλείσαν στίς φυλακές μέ ὅλη του τήν οἰκογένεια. Τό 1944 ὁρίσθηκε ἀπό τό ΕΑΜ γραμματέας τῆς «ὑπηρεσίας ἀποστολῶν ἐξωτερικοῦ» κι ἀπό τή θέση αὐτή, ἀπό τίς ἀκτές τῆς Εὐβοίας (Πετρίες, Τσακαῖοι κλ.π.) ὁργάνωσε καί κατηύθυνε τίς διαφυγές στή Μ. Ἀνατολή, πού γίνονταν μέ συνεργασία τῶν συμμάχων. Ἐκοντάδες Ἰσραηλίτες διέφυγαν μέ τόν τρόπο αὐτό στή Μ. Ἀνατολή. Ἀπό τό 1950 δικηγόρεῖ στήν Ἀθήνα.

Τό κείμενο πού ἀναδημοσιεύουμε ἀπό τό περιοδικό Εὐβοία 3, περιέχει στοιχεῖα καί προσωπικές ἀναμνήσεις — ἐμπειρίες τοῦ συγγραφέα.]

ΧΡΟΝΙΚΑ

Γραφεῖα: Σουρμελή 2
Ἀθήναι (109) - Τηλ. 88.39.952

★ Ἐκδότης: τό Κ.Ι.Σ. ἐκπροσωπούμενον ὑπό τοῦ Προέδρου του κ. Ἰωσήφ Λόβιγγερ, ὁ ὁποῖος εἶναι καί ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ νόμῳ (Σουρμελή 2 - Ἀθήναι).

★ Ἐπιμέλεια ἐκδόσεως: Νίκος Τοσιδης, μέλος τῆς Ἐνώσεως Συντακτῶν Περιοδικοῦ Τύπου.

★ Ὑπεύθυνος φωτοσυνθέσεως: Κατσαούνη ΕΠΕ, Σπ. Δοντά 10, Ἀθήναι.

★ Ἡ ἀναδημοσίευσίς κειμένων εἶναι ἐλευθέρη, μέ τήν προϋπόθεσις ὅτι θά ἀναφέρεται ἡ πηγή: Περιοδικό «Χρονικά», Κεντρικοῦ Ἰσραηλιτικοῦ Συμβουλίου.

1939: ΝΥΧΤΑ ΚΡΥΣΤΑΛΛΩΝ ΣΤΟ ΜΟΝΑΧΟ

1981: ΜΕΡΑ ΔΙΑΜΑΝΤΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΜΒΕΡΣΑ

Τά θρυμματισμένα κρύσταλλα και τὰ σκόρπια διαμάντια έξω από τή Συναγωγή τῆς Ἀμβέρσας καί τοῦ Χρηματιστηρίου Διαμαντιῶν τῆς ἴδιας πόλεως μετά τήν τρομοκρατική βομβιστική ἐνέργεια, παραλληλίσθηκαν μέ τήν «Νύχτα τῶν θρυμματισμένων κρυστάλλων» — «Kristalnacht» — πού ἐξαπόλυσαν οἱ Ναζί ἐναντίον τῶν Συναγωγῶν καί τῶν Ἰσραηλιτικῶν ἐπιχειρήσεων στή Γερμανία τοῦ 1938.

Ἐνῷ ἡ Βελγική τηλεόραση ἀπηύθυνε προειδοποιήσεις κατά τῶν λεηλασιῶν, μέσα ἀπό τὰ εἰρήπια, ὁ Εὐρωπαϊκός Ἑβραϊσμός πληροφορεῖτο τή διεύθυνση μιᾶς ἀκόμη Συναγωγῆς πού σημαδεύθηκε σάν χώρος ἐγκλήματος καί καταστροφῆς: ὁδός Corenlic στό Παρίσι, ὁδός Seiten Stettengasse στή Βιέννη καί τώρα ὁδός Hovanierstraat στήν Ἀμβέρσα.

Οἱ Ἰσραηλίτες τῆς Εὐρώπης δέν ρωτοῦν πλέον ἐάν, ἀλλά πού θά ἐκδηλωθεῖ τό ἐπόμενο κτύπημα τῆς «Διεθνούς Ἀντισημιτικῆς Τρομοκρατίας».

■ Ἦταν μέρα τοῦ Σιμχάτ - Τορά, ἕνα χρόνο ἀκριβῶς, σύμφωνα μέ τό Ἰουδαϊκό ἡμερολόγιο, ἀπό τή βομβιστική ἐνέργεια κατά τῆς Συναγωγῆς τῆς ὁδοῦ Corenlic, οἱ δέ ἀναλογίες καί παραλληλισμοί εἶναι περισσότερο ἀπό ἐμφανείς. Γι' ἄλλη μία φορά ἕνα σταθμευμένο αὐτοκίνητο, φορτωμένο μέ 100 κιλά ἐκρηκτικά καί ἕνας ὠρολογιακός μηχανισμός προγραμματισμένος νά λειτουργήσῃ κατά τήν ὥρα πού οἱ Ἰσραηλίτες θά προσεύχονται. Ὅπως καί στό Παρίσι ἔτσι καί ἐδῶ τό αὐτοκίνητο ἀγοράσθηκε μέ στοιχεῖα πλαστοῦ διαβατηρίου ἀπό ἄτομο πού, σύμφωνα μέ μαρτυρίες αὐτόπτων μαρτύρων, εἶχε ἀραβικά χαρακτηριστικά. Γι' ἄλλη μία φορά, ἐνῷ οἱ ἀστυνομικές ἀνακρίσεις ὁδηγοῦν πρὸς τήν Μάλτα, ὁ τύπος διερωτᾶται γιά ἐνδεχόμενη Λιβυκή ἀνάμιξη. Καί ἐδῶ, ὅπως στό Παρίσι, περισσότερο μὴν Ἰσραηλίτες παρὰ Ἰσραηλίτες σκοτώθηκαν καί τραυματίστηκαν, τή φορά αὐτή ὅμως σέ πολύ ὑψηλότερους ἀριθμούς. Ὅπως στή Γαλλία, ἡ ἐπίθεση ἔλαβε χώρα σέ προεκλογική περίοδο, ὅταν τό θέμα τῆς ἀσφάλειας ἀποτελεῖ ἕνα ἀπὸ τὰ θέματα τῆς προεκλογικῆς καμπάνιας. Γι' ἄλλη μία φορά ἡ διαδήλωση πού ἀκολούθησε τή βομβιστική ἐνέργεια, ἀπέτελεσε εὐκαιρία γιά τήν ἀπήχηση πολιτικῶν συνθημάτων ἀπὸ τὰ ἐργατικά σωματεῖα καί τῆς παντοειδεῖς καί ἀνομοιογενεῖς ἀριστερές ομάδες ὅπως, ἡ Τροτσκική AMADA («Ὅλες οἱ ἐξουσίες στοὺς Ἑργάτες»), τό Κομμουνιστικό Κόμμα καί ἀκόμα τοὺς ἀντι - Πινοσετικούς Χιλιανούς.

Ἡ διαδήλωση τῆς Ἀμβέρσας, πού διοργανώθηκε ἀπὸ παράρτημα τῆς Α.Δ.Λ. σάν μία «Πορεία κατά τῆς Τρομοκρατίας» προσήλκυσε περισσότερα ἀπὸ 5.000 ἄτομα καί τερματίσθηκε ἔξω ἀπὸ τὸ Δημαρχεῖο. Πρὶν μερικοὺς μῆνες, μέ μία παρόμοια πορεία ἀρκετές ἐκατοντάδες ὑποστηρικτές τῆς Α.Δ.Λ. διαδήλωσαν ἐναντίον τῆς ἀδειας πού παρεχώρησε ἡ Σοσιαλίστρια Δήμαρχος, κ. Mathilde Schroyens γιά μία συγκέντρωση

τοῦ νεο - φασιστικοῦ κόμματος V.M.O (Φλαμανδική Στρατευμένη Τάξη). Ἐκείνη τή φορά οἱ διαδηλωτές ἀπομακρύνθηκαν. Τούτῃ τή φορά, δύο ἐβδομάδες πρὶν ἀπὸ τίς γενικές ἐκλογές, ἔγιναν δεκτοί ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο.

Ἡ Δήμαρχος κ. Schroyens δήλωσε ὅτι ἡ Ἀμβέρσα εἶναι μία ἐλεύθερη καί ἀνοιχτή πόλη πού ἐπιτρέπει τίς πάσης φύσεως ἐκφράσεις. Ἀναφερόμενη στή βόμβα κατά τῆς Συναγωγῆς, εἶπε: «Παρόλα τὰ μέτρα ἀσφάλειας πού ἐνδέχεται νά λάβουμε πρέπει νά μάθουμε νά ζοῦμε μέ τήν τρομοκρατία καί πρέπει νά ἀρκεσθοῦμε στήν εὐχή νά γλυτώσουμε στό μέλλον».

Ἀπευθυνόμενη πρὸς τήν Ἰσραηλιτικὴ κοινότητα ἡ Δήμαρχος εἶπε: «Πολλοὶ Ἰσραηλίτες μένουν στήν γειτονιά μου· τρομάζω ὅταν βλέπω νά ἐπιτρέπουν στὰ παιδιά τους νά κυκλοφοροῦν μόνα τους στοὺς δρόμους. Οἱ Ἰσραηλίτες θά πρέπει νά σκεφθοῦν παραπάνω γιά τήν ἀτομική τους ἀσφάλεια. Ὁ καθένας πρέπει νά συμβάλλει στήν ἐξασφάλιση τῆς ἀσφάλειας».

■ Ἐνας δημοσιογράφος διατύπωσε τήν ἄποψη ὅτι μία βόμβα πού τοποθετεῖται τή μέρα τοῦ Σιμχάτ - Τορά ἀπευθύνεται μᾶλλον κατά τῶν μη - Ἰσραηλιτῶν θυμάτων γιά νά ἐξεγείρει τό δημόσιο αἶσθημα κατά τῶν Ἰσραηλιτῶν — ἐφόσον οἱ Ἰσραηλιτικές ἐπιχειρήσεις ἦταν κλειστές λόγω τῆς γιορτῆς. Ὅμως, τό αὐτοκίνητο - παγίδα τοποθετήθηκε ἔξω ἀπὸ μία μικρὴ Σεφαραδική Συναγωγή πού ἐπρόκειτο νά ἀνοίξει μόλις εικοσιτρία λεπτά μετά τήν ἔκρηξη. Μεταξύ τῶν ἡγετῶν 17.000 Ἰσραηλιτῶν τοῦ Βελγίου ἐπικρατεῖ ἡ ἀντίληψη ὅτι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τό ποιοί ἦταν τελικά τὰ θύματα, στόχος τῆς παραπάνω ἐνέργειας ἦταν, ἀναντίρρητα, ἡ Ἑβραϊκὴ συνοικία τῆς πόλης. Δέν θά πρέπει νά ξεχνᾶμε δέ ὅτι αὐτὴ ἦταν ἡ τετάρτη κατά σειρά ἐνέργεια κατά τῶν Ἰσραηλιτῶν στὸ Βέλγιο μέσα σέ δύο χρόνια: μετά τίς δύο ἐπιθέσεις κατά τῶν Ἰσραηλινῶν ἀερογραμμῶν στὸ διεθνές ἀεροδρόμιο Zaventun καί τήν ἀποτρόπαιη βομβιστικὴ ἐπίθεση ἐ-

Διαδήλωση διαμαρτυρίας στήν Ἀμβέρσα μετά τήν τρομοκρατική ἐνέργεια, πού στοίχισε τήν ζωὴ 3 ἀτόμων καί τραυματίστηκαν ἄλλα 90.

ναντίον ενός σχολικού έκδρομικού λεωφορείου στην Άμβερσα, κατά την οποία σκοτώθηκε ένα 15χρονο Γαλλοεβραϊκό παιδί και πολλά άλλα παιδιά τραυματίστηκαν.

■ Η πολιτική κατάσταση στο Βέλγιο περιπλέκεται από την ανάγκη διατηρήσεως μιάς γλωσσικής Ισορροπίας μεταξύ των Φλαμανδών και των Γαλλοφώνων πολιτών, ένα καυτό θέμα που πολλές φορές κατά τό παρελθόν οδήγησε σε βίαιες συγκρούσεις μεταξύ των άκρικών εθνικιστικών παρατάξεων. Ο τωρινός κυβερνητικός συνασπισμός Σοσιαλχριστιανών και Σοσιαλιστών αντιμετωπίζει το αντιπολιτικό Φιλελεύθερο κόμμα (του οποίου ηγείται ο κ. Jean Gol εξέχων μέλος της Ισραηλιτικής κοινότητας) στις εκλογές της 8 Νοεμβρίου, μέσα σε μία τεταμένη ατμόσφαιρα βίας κατά των μεταναστών εργατών (κυρίως Γιουγκοσλάβων) και της διεθνούς τρομοκρατικής δραστηριότητας που εκδηλώνεται στις Βρυξέλλες, την ξδρα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Ο Pierre Havelange, συγγραφέας του «Racism in Brussels» («Ρατσισμός στις Βρυξέλλες»), υποστηρίζει ότι το Βέλγιο κατέστη «τό Ευρωπαϊκό κέντρο για την κατασκοπεία, τα ναρκωτικά κι ένα διεθνές γκέττο τρομοκρατικών οργανώσεων». Η έτήσια θερινή διεθνής συνάντηση των νεοναζί επί Βελγικού εδάφους, φιλοξενούμενη στο Dixmude από τό άκροδεξιό V.M.O. κίνημα, έχει καταστεί μία επί πλέον πηγή αναταραχής. Κι όμως, ο πρωθυπουργός, κ. Eyskens είπε μετά την βομβιστική ενέργεια της Άμβερσας: «Παρόλον ότι θά πρέπει νά έντείνουμε τά μέτρα ασφαλείας μας, αυτό είναι ένα θέμα που θά πρέπει νά αντιμετωπισθεί από την νέα κυβέρνηση»...

Από την άλλη πλευρά ο ύπουργός Δικαιοσύνης, κ. Philippe Moureaux εισηγητής της πρόσφατης αντιρατσιστικής νομοθεσίας,.... παραδέχθηκε ότι ή τρομοκρατική αυτή ενέργεια «μπορεί νά συνδυάζεται μέ άτομα που έπιθυμούν νά σταματήσουν τίς εϋρηνευτικές διαδικασίες στη Μέση Άνατολή... Παρόλον ότι τό Βέλγιο αποτελούσε μέχρι πρόσφατα μία νησίδα ήρεμίας μέσα σε μία τρομοκρατούμενη Εύρώπη, συγκαταλέγεται ήδη στην επικίνδυνη ζώνη της Ευρωπαϊκής τρομοκρατίας»...

Έκπρόσωπος της άστυνομίας πιστεύει ότι τό περιστατικό αυτό ήταν πολύ καλά οργανωμένο ώστε νά θεωρείται αδύνατη ή εκτέλεσή του από κάποια έξτρεμιστική ομάδα. Ο δέ ύπουργός της Δικαιοσύνης διαβεβαίωσε ότι οι άστυνομικές ανακρίσεις θά έξαντλήσουν όλες τίς πιθανές έκδοχές, «άκόμα κι αν στο τέλος τουτο θά μπορούσε νά επιδράσει πάνω στα οικονομικά μας συμφέροντα».

Πιεζόμενος νά άποκαλύψει αν σάν αποτέλεσμα των έρευνών, τό Βέλγιο θά μπορούσε νά κλείσει άκόμα τό γραφείο της «Όργανώσεως για την Άπελευθέρωση της Παλαιστίνης» (Ο.Α.Π) στις Βρυξέλλες, ο ύπουργός άπάντησε: «Άν ή αλήθεια στοχεύει προς εκείνη την κατεύθυνση, θά την ακολουθήσουμε μέχρι τό τέλος». Σε μία περίοδο, όμως, που ή Μόσχα και ή Άθήνα άναγνώρισαν διπλωματικά την Ο.Α.Π., ο κ. Moureaux πρόσθεσε έπιφυλακτικά: «Θά ήταν επικίνδυνο νά συνδυάσουμε όλη την τρομοκρατία μέ τη

Μέση Άνατολή... ή νά πιστέψουμε πως κλείνοντας τό γραφείο της Ο.Α.Π. θά μειωθεί ή τρομοκρατία στην Εύρώπη. Έν πάση περιπτώσει τουτο είναι ένα θέμα που θά πρέπει νά αντιμετωπισθεί σε Εύρωπαϊκό κι όχι κρατικό επίπεδο...

» Έφόσον όμως τό περιστατικό της Άμβερσας ήταν μία πράξη της διεθνούς τρομοκρατίας, θά συνεργασθοΰμε μέ άλλες ύπηρεσίες ασφαλείας, συγκρίνοντας τίς λεπτομέρειες μέ τίς επιθέσεις κατά των Συναγωγών στο Παρίσι και τη Βιέννη. Πρόσθετες διευκρινήσεις θά μς έρθουν από τό έξωτερικό».

Ο ύπουργός παραδέχθηκε ότι ύπήρξε κάποια έλλειψη επαγρύπνησης από όρισμένες ύπηρεσίες της Άμβερσας στην έφαρμογή των οδηγιών τους, αλλά έπέμενε ότι ή Ισραηλιτική κοινότητα δέν θά πρέπει νά ζήσει υπό κατάσταση πολιορκίας». Δέν μπορούμε νά τοποθετήσουμε ένα άστυφύλακα έξω από κάθε Έβραϊκό σπίτι»...

Και ο ύπουργός Δικαιοσύνης κατέληξε μέ τά έξής καθόλου ένθαρρυντικά λόγια: «Η Ισραηλιτική κοινότητα πρέπει νά ύποστεί μία διανοητική μεταμόρφωση σε ότι άφορά τη συνείδηση ασφαλείας. Θά πρέπει νά σκέπτονται τά της ασφαλείας και νά λαβαίνουν προληπτικά μέτρα κάθε μέρα και κάθε στιγμή».

[Τό παραπάνω άρθρο είναι του κ. Shimon Samuels, Διευθυντού Εύρώπης της «Anti-Defamation League» (Α.Δ.Λ. — του «Αντιδυσφημιστικού Συνδέσμου της Μπενέ Μπερίτ»).

Η ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΔΙΔΥΜΟΤΕΙΧΟΥ

≡ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8

της της Τουρκίας Μουσταφά Κεμάλ (Κεμάλ Άτατούρκ), ο βασιλεύς της Ελλάδος Άλέξανδρος, άνώτεροι στρατιωτικοί και πολιτικοί των βαλκανικών και εύρωπαϊκών κρατών και άλλοι.

Ταΰτα μόνον ήδυνήθημεν νά σταχυολογήσωμεν και νά έξακριβώσωμεν, κατά τό δυνατόν, εις γενικές γραμμές και εις μερικές λεπτομερείας περί της Ισραηλιτικής Κοινότητας Διδυμοτείχου, εις μνήμην αιώνιον των συμπαθών μαρτύρων τέκνων αυτής. Έπισυνάπτομεν 5 φωτογραφίας, της συναγωγής, της σχολής, μιάς σχολικής τελετής, της σχολικής μαντολινάτας και της οίκιας του Ραφαήλ.

Η μελέτη μας αυτή είναι, βεβαίως, έλλιπή και όχι ακριβής καθ' όλα. Εις άλλους δέ, Ισραηλίτας, ήμετέρους ή ξένους, μάλλον είδήμονας των πραγμάτων, έναπόκειται νά συμπληρώσουν τά κενά και νά διαφωτίσουν τά μή ακριβή σημεία αυτής.

[Ο άείμνηστος άρχιμανδρίτης Νικόλαος Βαφείδης ήταν Διδάκτωρ της Θεολογίας, διέτέλεσε καθηγητής του Γυμνασίου Διδυμοτείχου και πρόεδρος της έν Άθήναις Έταιρείας Θρακικών Μελετών. Την παραπάνω μελέτη του, που εξέδόθη στην Άθήνα τό 1954, την είχε άφιερώσει «Εις μνήμην των κατά τόν τελευταίον παγκόσμιον πόλεμον και την έπακολουθήσαν άξιοκίνητην κατοχήν της Ελλάδος άγρίως σφαγιασθέντων άτυχών Ισραηλιτών του Διδυμοτείχου την μικράν ταύτην πραγματείαν περί της άλλοτε μεγάλης και άκμαζούσης Κοινότητας αυτών». Οι φωτογραφίες και οι λεζάντες που συνοδεύουν τό κείμενο είναι από τό ίδιο βιβλίο].

Οι Έβραίοι στόν Κόσμο

ΠΕΘΑΝΕ 86 ΕΤΩΝ Ο ΑΛΜ. ΚΟΕΝ

ΓΕΝΕΥΗ : Πέθανε σέ ηλικία 86 έτων, ό συγγραφέας Άλμπερ Κοέν. Ό συγγραφέας γεννήθηκε από Έβραίους γονείς στην Κέρκυρα, πήγε σχολείο στη Μασσαλία και έκανε τίς πανεπιστημιακές του σπουδές στη Γενεύη. Έκει έγκαταστάθηκε από τότε και δούλεψε σάν διπλωμάτης, άποσπασμένος στο «Διεθνές Γραφείο Έργασίας». Έκει έγραψε σχεδόν όλα του τά μυθιστορήματα.

Στό δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ό Κοέν βρέθηκε στο Λονδίνο νομικός σύμβουλος της διακυβερνητικής επιτροπής γιά τούς πρόσφυγες. Έτσι, μετά τό τέλος του πολέμου συμμετείχε στη σύνταξη της διεθνούς συνθήκης πού υπογράφηκε στις 15 Όκτωβρίου 1946 γιά τήν προστασία των προσφύγων. Τήν εποχή εκείνη άρχισε νά εργάζεται σάν διπλωμάτης στόν ΟΗΕ.

Άπό τά έργα του τά γνωστότερα είναι τό «Σολάλ», πού πρωτοεκδόθηκε τό 1930 από τό γαλλικό οίκο Γκαλλιμάρ. Τό βιβλίο αυτό άναφέρεται στην Ιστορία μιās έβραϊκής οικογένειας από τήν Κεφαλληνία.

Τό 1968, γιά τό βιβλίο του «Οι ώραιές του κυρίου» πήρε τό Μεγάλο Βραβείο της Γαλλικής Ακαδημίας.

ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΙΟΥΔΑΙΩΝ ΚΑΙ ΛΟΥΘΗΡΑΝΩΝ

ΚΟΠΕΓΧΑΓΗ: Κατά τήν πρόσφατη πρώτη κοινή συνάντηση μεταξύ της Παγκόσμιας Λουθηρανικής Όμοσπονδίας και της Διεθνούς Ιουδαϊκής Επιτροπής γιά τίς Διαθρησκευτικές Έπαφές, πού έλαβε χώρα στην πρωτεύουσα της Δανίας, άποφασίσθηκε ή ίδρυση μιās μόνιμης επιτροπής εργασίας. Άποφασίσθηκε, επίσης, όπως κατά τό 1983, 500ή επέτειο άπό της γεννήσεως του Μαρτίνου Λούθηρου, λάβει χώρα ή δεύτερη επίσημη συνάντηση.

Τό πρόγραμμα εργασιών της υπό σύσταση διαρκούς επιτροπής εργασίας θά συμπεριλάβει τίς εκδόσεις και τίς αντι-έβραϊκές άναφορές των λουθηρανικών θρησκευτικών σχολικών βιβλίων και τήν προπαγανδευή των διαφόρων ομάδων εργασίας.

Οι συμμετέχοντες στη συνάντηση εξέφρασαν τή βαθιά άνησυχία τους γιά τήν επανεμφάνιση του αντισημιτισμού σέ πολλά σημεία της οίκουμένης και τόνισαν τήν άνάγκη γιά δράση έναντίον του αντισημιτισμού και κάθε άλλης μορφής μισαλλοδοξίας και προκαλήσεων.

Τό θέμα της συναντήσεως ήταν «Η θεώρηση του ανθρώπου κατά τή λουθηρανική και τήν Ιουδαϊκή παράδοση. Οι σύεδροι συζήτησαν επίσης τήν αύξανόμενη άπειλή γιά τήν άξία της ανθρώπινης ζωής άπό τον πολλαπλασιασμό των πράξεων τρομοκρατίας,

βίας, της διασποράς των άτομικών όπλων, τήν πείνα και τήν άδιαφορία γιά τά ανθρώπινα μαρτύρια.

Ό γενικός γραμματέας του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου, Δρ. Γκέρχαρτ Ρίγκνερ, έκανε μία σύντομη άνασκόπηση του αντισημιτισμού στόν κόσμο σήμερα και προειδοποίησε ότι, παρά τό γεγονός ότι τά πρόσφατα αντισημιτικά κρούσματα ύποκινούνται άπό μεμονωμένες και μικρές ομάδες άτόμων, αντιπροσωπεύουν μία σοβαρή άπειλή γιά τή σημερινή άνήσυχη κοινωνία, πού μαστίζεται άπό τήν αύξανόμενη άνεργία και τά σοβαρά οικονομικά προβλήματα.

Οι συμμετέχοντες εξέφρασαν, επίσης, τήν άνησυχία τους γιά τή συνεχιζόμενη άναταραχή στη Μέση Άνατολή. Τόσο οι Λουθηρανοί όσο και οι Ισραηλίτες εκπρόσωποι έπιβεβαίωσαν τήν ύποστήριξη τους γιά τό δικαίωμα της ύπάρξεως του Κράτους του Ισραήλ και συμφώνησαν νά άναζητήσουν τρόπους και εύκαιρίες γιά τήν προώθηση του διαλόγου, τήν επανασυμφιλίωση, τόν άμοιβαίο σεβασμό και τήν ειρήνη ανάμεσα στους Έβραίους, Χριστιανούς και Μουσουλμάνους της Μέσης Άνατολής και άλλαχού.

Στή συνάντηση συμμετείχαν 24 άτομα άπό 9 χώρες, τούς όποιους ύποδέχθηκαν ό Άρχιεπίσκοπος της Κοπεγχάγης και ό Άρχιραββίνος της Δανίας.

ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΪΜΟΝΙΔΗ ΣΤΟ ΜΑΡΟΚΟ

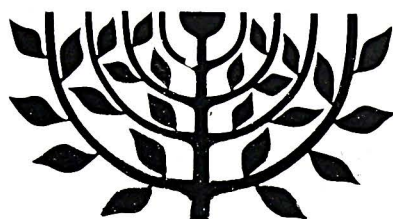
ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ: Τό άμερικανικό τμήμα του Παγκοσμίου Έβραϊκού Συνεδρίου (Π.Ε.Σ.) προσκλήθηκε άπό τήν κυβέρνηση του Μαρόκου νά θέσουν άπό κοινού υπό τήν αίγίδα τους και νά συμβάλλει στη διοργάνωση ενός διεθνούς συμποσίου γιά τόν Μαϊμονίδη, τόν Ισραηλίτη φιλόσοφο του δωδέκατου αιώνα.

Τούτο άνακοίνωσε ό κ. Henry Siegman, έκτελεστικός διευθυντής του άμερικανικού τμήματος του Π.Ε.Σ., ό όποιος ήγήθηκε μιās πρόσφατης επίσκεψης αντιπροσωπείας του άμερικανικού Π.Ε.Σ. στο Μαρόκο.

Η άνευ προηγουμένου κοινή εκδήλωση ενός μεγάλου έβραϊκού οργανισμού και μιās άραβικής κυβερνήσεως, θά λάβει χώρα στην πόλη Φέζ κατά τό 1982. Τό συμπόσιο θά φέρει κοντά έπιφανείς Ισλαμιστές και Ισραηλίτες έπιστήμονες άπό τίς ΗΠΑ, τό Μαρόκο και άλλες χώρες.

«Οι Μαροκινοί», είπε ό κ. Siegman, «ένδιαφέρονται πολύ γιά τόν Μαϊμονίδη, άφού ή ζωή και τό έργο του αντιπροσωπεύει ένα ιδανικό παράδειγμα ισλαμο-Ιουδαϊκής πολιτιστικής συναντήσεως και άλληλεπιδράσεως. Ό Μαϊμονίδης επηρεάσθηκε άπό τήν ισλαμική σκέψη και τά έργα του άσκησαν βαθιά επίδραση στους μεγαλύτερους Ισλαμιστές διανοούμενους».

Κατά τή διάρκεια της επίσκεψής τους οι εκπρόσωποι του άμερικανικού τμήματος του Π.Ε.Σ. συναντήθηκαν μέ τήν ήγεσία της Ισραηλτικής Κοινότητας του Μαρόκου ή όποία, παρόλον ότι τά μέλη της μειώθηκαν πολύ κατά τίς τελευταίες δεκαετίες, εξακολουθεί νά διαδραματίζει ένεργό ρόλο στη μαροκινή ζωή.

עץ חיים היא

**Δένδρον ζωής είναι ή Τορά...
(Παροιμ. 3:18)**